

باش تورکستان

تورکستان ملی استقلال مفکوره سیننی تاراتوچی آبلق مجموعه
باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929چی ییلنک ده قابر - 14نجی ییل دونومی مناسبتبله) . چوقای اوغلی مصطفی
ندان چیقا باشلاغان

بو ساندا ؟

سیاسی بولوم:

- 1 - «باش تورکستان» نك اوچنچی ییللنی باش مقاله
- 2 - بر «علمی» یالغانقا قارشو (خوقند مختاریتی نك 14نجی ییل دونومی مناسبتبله) . چوقای اوغلی مصطفی
- 3 - ساوبت مکتبله ری وه تورکستان یاشلاری باش تورکستانلی چقاتای
- 4 - تورکستاننك بیر آستی یایلقلاری (III)
- 5 - تورکستانده انقلاب دوری
- 6 - اینگلتهره - هندستان قونفره سی (بر یاش تورکستانچی نك خاطره دفترنده ن)
- 7 - یاپون - ختای اختلافی تیمور اوغلی منصور ۰۴

آدبی بولوم:

- 8 - شهیدلهر یزگه (شعر) ایلتهر

خبرلهر بولومی:

- 9 - تورکستان خبرلهری

یا؟

« ملی یول »

ایدل-اورال استقلال فکریگه خدمت ایتوچی آیلق
مجموعه در. عرب حرفله رپله چیقادر.

آدره سی:

Redaction „Milli Yol“

Berlin-Charlottenburg

Goethestrasse 5

« أهل مجوعه سی »

قریم نور کله رینگ استقلال فکری نی نارانا درغان
اوبش کونلک مجوعه در. عرب حرفله رپله چیقادر. آدره سی:

„Emel Medjmuasi“ str. Ardealului N. 3

Bazargic - Romania

« پرومته »

فرانسوزجه آیلق مجوعه در. تورکستان، قافقاسیا هم
اوقراینالی آناقلی محررله رینگ اشتراکی بله ن پاريسدا

چیقاریلادر. آدره سی:

3, Rue du Sabot. Paris (6e)

ياش تور كىستان

تور كىستان مىلى استىقلال مفكورە سىنى تاراتۇچى آيلىق جىمۇعە
باش مەجرى: چوقاي اوغلى مصطفى

1929 نىچى يىلىك دەقابر -
نەقەر (بىرىنچى كاتون) 1931 - سەھ 25
ندەن چىققا باشلانغان

«ياش تور كىستان» نىك اوچىنچى يىللىنى

«ياش تور كىستان» نىك اىكى ياشى تولدى. او شو (25 نىچى) ساندىن باشلاب اوچىنچى ياشىغا قەدەم قويدى. جاچىلىقدا بىر جىمۇعە اوچون اىكى يىللىق عمر او نىچە مەھم بىر نەرسە اىمەس. لىكن بىزنىك شىراپتىمىز آستىدا، نىسبەتەن قىسقا بولغان بۇ مەدەنى مەيدان بىر دور كەبى كورۇب قىد ايتىش اىجاب ايتەدر.

بىز 1929 نىچى يىلىك دەقابر نەدە جىمۇعەمىزنى چىقاردا باشلاش كەن بۇ يۇك قىنلىقلار قارشوشىندا تورە ايدىك، بۇ قىنلىقلار يالنىز مادى خىصو- سىتىنى حائز اىمەس ايدى. كوچلەرىمىز جىمۇعەمىزنى موفىقتىلى سۇ- رتەدە آلوب بارو اوچون تىنىفرا مايدىرغانراق كوروتەر ايدى. ذاتاً «ياش تور كىستان» نىك وظيفەسى دە سىياسى ايشلەردە ھەلى يوزەگە آچىق چىقىماغان ياش كوچلەرنى اوزىنىك تىۋەرەگىگە يىغماقدان عبارت ايدى. بىز بۇ كوچلەرنىك موجود ايكەنلىگىنى يالغىز تصورغىنە

ایتر ایدک؛ فقط بو یاش کوچک اصل ماهیتی، معین حاضرلق وه سیاسی مسئلههرکه معین نظرلهر طلب قیلادرغان سیاسی بر ناشر افکارده ایشلهشده کی قابلیت حقدنه معلوماتمز یوق ایدی...

دوستلاریمز نك یارده می بله ن توپلاغان مادی چاره مز یالغز اوچ کنه سانغا یتیرلک ایدی. بو کیچیک چاره لهرکه وه هنوز سنه لمه گن یاش کوچلهرکه قیلنغان بویوک امید بله ن «تورکستان ملی برلگی» («تمب») نك میدانغه آتقان «تورکستان ملی استقلالی» پروگرامیله «یاش تورکستان» حیاتکه آتیلدی.

همه مز اوچون اولوغ وه مقدس بولغان بو غایه نك کرامتلی کوچی آرقاسندا تورکستان یاشلغی تیزده ن متشکل بر حالغا کیلدی وه اوز آراسیدان کوره شچه ن ایشچیلهر چیقارایلدی. اگر مجموعه ده قصابانلار بولدی ایسه (طبیعی نقصانلار بولغاندر) بونک مسؤلیتی تورکستان یاش یازوچیلارینک ایمه س، مجموعه رهبرلگینک عهده-سیگه توشه در. فقط، مجموعه رهبرلگینک ده ملی پروگرامنک اساس خطله رینی اوزگه رتمه سلک اوچون بوتون امکاناتلارینی صرف ایتکه-نلگی حقیقتی نظرده توتولسه، اوگا گناه یوکله تیش اوچون ده کوزگه کورونه رلک بر سب قالمايدر.

تورکستان دعواسینک ایگ بویوک مسئله لهری حقدنه غی بر قانچا مقاله مز نك دوست وه دشمنان مطبوعاتی تامانیدان کوچو-ریلشی، «یاش تورکستان» رهبرلگینک اوز اوستیگه آغان وظیفه-لرینی قاعته ایتیرلک روشده به جهروب کیلگه نینی تصدیق ایته در. پورتداشله ریمزده ن باشقارمامزغا کیلیب تورگن مکتوب وه مراجعتلهر اونلارنک شو ایکی میل ایچنده «یاش تورکستان» که قانداغ ایسینیب، محبتله باغلانوب قالغانلقلارینی کورسه تمه کده در. «یاش تورکستان» نك یالغز اروپا وه تورکیه نك مختلف بیرلهرنده ایمه س، حتی ایران، افغانستان، ختای، یاپونیا، سوریه وه عربستان-ده هم او قوچیلاری بار. یاقینداغنه بز جده (حجاز) ده یاشاوچی

يورتداشلار يىمزدان بھەم مەكتوب آلدق. اونلار، «آوروپادە اوز تىلمىزدە تور كىستان مىلى استقلاللى وظيفەلەرى اپلە موظف بىر مجموعه نىك چىقىپ تور گە نىدەن حىس ايتكەن سىوينجەلەرى» حقىندە يازادىلار. ساوئىت مەملىكىتى ايجىندەدە «ياش تور كىستان» نىك كويگنە او- قوچىلارى بار. بىز بونىگىلە ھەر بىر مەسئول ايشچىنىك ماساسى اوستىندە «ياش تور كىستان» ياتقان «ساوئىت تور كىستانى» نىدان گنە سويلە- مە كچى ايمە سىمىز. حتى موسقوا، تىفلىس كە بى بويوك ساوئىت مەركىز- لەرى ھەم «ياش تور كىستان» گە آبونەدرلار. اوز دوشمانىنىك بىر گەن اھمىيىتى سىياسى بىر مجموعه اوچون ايكى ياخشى ماقئادىر.

بىز، ياش تور كىستانلىلەر وە اوز قەلمى بلەن عەمومى- مىلى ايشگە خىدمەت ايتوچىلەرنى، دوشمانلار يىمىزنى حىسابلاشماققا مەجبور ايتەرلىك روشدە ايش يوروتە بىلگەنلەرى اوچون تەبرىك ايتەمىز. بونىدان او قوچىلار يىمىز اوز اوز يىمىزنى ماقئتاو بلەن مشغول بولغا- نلىغىمىزنى قەتىمىيا اوپلە ماسونلەر. «ياش تور كىستان» نىك ھەلى كوپ كەمچىلگى بار. بعضىلارغا نامەلوم بولغان بو حقىقت حالنى كورسە- تە كەن مەقسەدىمىز، ايشىمىزنى داھادە تىرەنلەشتىرىش وە «ياش تور- كىستان» نى داھادە ياخشىلاشتىرىش لازىم ايكەنلىگىنى تاكىد ايتەمە- اكدەن عىبارتدۇر.

دوست وە دوشمانلار يىمىز طرفىندەن بىر بىلگەن اھمىيىتىك او- ستىمىز گە آغىر وظيفەلەر يوكلەيدىر گە نىنى غايت ياخشى تەقدىر ايتىپ بو وظيفەلەرنى تولوق صورتدە بەجەرىشگە قولدان كىلگەننى قەدر حەركەت ايتەمىز.

ايسىز، كە ايكىنچى يىلنىك سوگى «ياش تور كىستان» اوچون بختلى بولوب چىقمادى. او اوزىنىك بويوك آغاسى وە تور كىستان مىلى قوزتولوشى مەجادلەسىنىك باش ناشر افكارى بولغان «پەگىلى تور كىستان» دەن آيرىلىپ قالدى (بو آچى حقىقت توغرىسىدە «ياش

توراكستان» نك 23 نچي سانغا باقيلسين).

«ياش توركستان» ايمدى يالغز قالدى. بو حال مجموعه-مز- نك وظيفه سيني بورونفيدان كوب آرتيريب قويدى وه اوندان هم اوزينك، همده «په گي نوركستان» نك وظيفه سيني به جهرمهك او- چون بار كوچيني توبلاشنى طلب ايتهدر.

توركستان وظيفورلهرى! «ياش توركستان» بارچا گزنى چاقيرادر:

اوز مى صفلاز گزنى كوچه تيركلهر!

هيچ بر دقيقه اونوتمه گلهر، كه ظفر برلكدهدر.

ايسلهر گزده ساقلاكلار، كه حرىت وه سعادتگه آنچاق خر

وه مستقل توركستانده گنه نائل بولورسزلار.

ياخشى بيلكلهر، كه مى حرىت وه مى استقلاليت خارچنده

مى حيات يوقهدر.

توركستانليلهر! بيلكلهر كه، مى قورتولوش كوره شنده گي

اولوم، مى اسارتده گي حياتدان افضلدر.

* *

بر «وعلمى»، يالغانغا قارشو

(خوقند مختارى نك 14 نچي يىل دونومى مناسبتيله)

تارىخ پازيشنك ايكنى يولى بار. برنجى يول: مؤرخ حقيقتده بولوب اوتكهن وقعه لهرنى ذقت بلهن توبلايدر، اونلارنى جريان ايتديكلهرى زمانك شرائط وه وضعيتگه قاراب تيكشيرهدر، معلومات وه استخبارات منبعه رينى اعتنا بلهن يوقلايدر، توبلاغان معلوماتينى اوزينك علمى وجدانى تارازوسندا تارتادر وه او معلوماتغا بى طرف (اوزه كيتف) بر قيمت بيريپ اونلارنى تحليل (آناليزه) ايتهدر. علمى تارىخ، سوزنك حقيقى معناسى بلهن، مه نه شو اصول ايله يازيلادد.

ایکنجی پول: مؤرخ باروب توقناماق ایسته گن نتیجه سینی اولدن یلگیلب آلا دردا او نتیجه گه کوره وقعه لهر آراشترادر؛ حتی، مقصدی ایجاب ایتدیردیگی تقدیرده، وقعه لهر او یلابده چقلا- رادر؛ شایان اعتماد ایسه سلگی آشکار بولغان منبعله ردهن استفاده ایتهدر. بوندای بر تاریخ یازوچیده بی طرفانه علمی تحلیل اورنیغا فقط فرقه یالغانی حکم سوره در. ساویتلار اُداره سی آستیداغی خقلارنک ملی حرکتله ری حقنده یازوچی بولشه ویک مؤرخله ری بو ایکنجی قسم مؤرخله رده ندر.

بولشه ویکله ر عمومیتله علمده، خصوصاً تاریخده بی طرفلکنی انکار ایتهدر لهر. علم اونلار نر زنده صنفی کوره ش آلتله رنده ندر. مه نه بو جهتدن اونلار تاریخدهن اوزله رینک کیله چه کده گی صنفی مقصدله ری اوچون استفاده ایتمه ککه تریشه در لهر؛ چونکه اونلار تاریخنک کیچمیش حقنده معلومات بیرمه کدهن زیاده کیله چه ک اوچون عبرت آلاماقا خدمت ایتوچی بر علم ایکه نلگینی کوب یاخشی بیلیر لهر.

بولشه ویکله رنک 1916 نجی ییلغی عصیانگه یه گیدهن اوزله- رنجه رنک بیریب یازغانلاری حقنده «باش تورکستان» نک بوندان اولگی ساندایازیلیم اوتکه ن ایدی. ایندی اونلار خوقند مختاریتی حقنده ده شونگده ک بویاما حرکتله رنی یورگیزمه کده لهر. بولشه ویک «تاریخچی» لهرینک آراسندا آله کسه یه نکوف دیگن بریسی اوزینک یالغانچیلغی ایله ایگ یوقاری اوروتی آلا در. اونک خوقند مختا- ریتی حقنده غی مقاله سی مناسبتیله مه ن «باش تورکستان» نک اوتکه ن ییل فیورال-سارت نسخه سنده یازوب اوتکه ن ایدم. ایندی شو آله کسه یه نکوف اوزیک شیوه سنده شو موضوع اوزره یازغان کتابچه- سنده بایاغی یالغانلارینی تکرار ایتکه ن. آله کسه یه نکوفله رنک مقصدی معلوم: اونلار فرقه پروگرامینک طلبی بونجه تورکستانده روس پروله تاریات دیکتاتوراسینک منافعینی کوزله ب، خوقند مختاریتینک

غيرصنفي وه عمومي-ملي بر حرکت ايکه نلگيني ياشيريب بو مختا-
ریتني تورکستان ملي بورژوا سينک تلقيني سايه سنده يرلي وه روس
سرمایه دار لارينک تاثیر وه نفوذی آستندا يورگيز بيلگه ن بورژوا وه
سرمایه دار لار صنفي حرکتی ايتیب کورسه تمه کچی بولاد رلار.
آله کسه يه نکوف بو ادعاسيني اثبات ایتمه ک اوچون هيچده تردد
قیلماسدان واداييف، پوته لياخوف، يوسف داويدوف لهرنی وه
«کنوپف فيرماسينک معتمدی زيگهل» نی خوقند حکومتی اعضاسندان
قیليب کورسه ته در. بو شخصلارنی ساناب کورسه تکه نده ن سوک
آله کسه يه نکوف: «مه نه قاراک، خوقند مختاريت حکومتی هيئتیه گه
کيملهر کير گه ن، بو عکس الانقلابچی حرکتلهر گه حقیقته کيملهر
رهبر لک قیلغان، خوقند مختاريتی حقیقت حالده کيملهر نك منفعتيني
کوزه تکه ن» ديب حايقير ادر.

«علمی حقیقت» نك بو طرزده اثباتيني، وفات ایتکه ن مشهور
له پروفه سوری پتر اژیتسکی «کوز بوي اوچيلق» وه «شار لاتانلق»
ديب آناغان ایدی.

آله کسه يه نکوف لهر نك اویدورما لاری نه قادر منفور بولسادا
اونلار نك مقصد لاریغا، اویه در. اونلار نك مقصدی قاندا ی بر يول
بله ن بولسادا، بز نك بوتون ملی مجادله مزنی يه گیده ن توغولما قدا
بولغان تورکستان ملی پروله تار یغا، سرمایه دار بورژوا صنفينک
او قتوبر انقلابينک محتکش کتله سيگه يتکيز گه ن يوتوقلاریغا، قارشو
دوشمنانه حرکتی، شکلنده کورسه تمه کده ن عبارتدر. بولشه ويکلهر
بوندا ی افلاس يالغانلارنی قوللانماسدان «تورکستانده روس پروله-
تاریاتی دیکتاتوراسی» اوچون انقلابی بر اساس تاپا آلماس ایدی لهر.
فقط، بولشه ويکلهر نك خوقند مختاريتی حقنده غی يالغان وه
اقترا (ئوسه ک) لارینی بز نك احمد زکی وليدی بيک که بی بر آدم
تکرار ایتسه نه دیر سگز...؟ زکی بيک تورکستان حقنده بويوک بر
کتاب يازغان. کتابنک اوزینی مه ن هلی تمام حالده کورمه دم.

لكن مه نكه او كتابك سوڭ تصحيحدهن چيققان آيريم جزءلرني
 يوبارديلار وه عيني زمانده زكي بيكنك بو كتابني اجنبي تيلكه
 (آلمانچاغا) ترجمه ايتديرمهك حقنده مذاكره يوروتوب توركه-
 تليگيني خبر بورديلەر. ديمهك، زكي بيكنك بو كتابني مناسبتيك اوز
 فكرمني آچيق سويلهشكه حقم بار. كتاب ههلي ميدانكه چيماغان
 سبيلي اونك حقنده يازيش توغري ايمهس، ديمه سينلەر. حتى مسكن
 مصونيتي مقدس قانون سانالغان ايگ دموقراتيك مملكتلرده ههم
 او مسكنده (اويده) بر جنابتك وقوعى، يا بر انسانك شخصيتي وه
 يا حيثيتيگه ظلم وه تجاوز ايتلمه كده اولديني معلوم بولسا، «مسكن
 مصونيتي» قانوني ده اشكال ايتلهدر. بو حال ههم شو جاسده ندر.
 زكي بيكنك كتابنده خوقند مختاريتي توغريسنده حقيقتكه قارشو
 تجاوز قيلماقدادر. بو جهتدهن زكي بيكنك اويدورما لاريفالينديدهن
 جواب بيريшке اوزيمني حقلي ساناييمهن.

زكي بيك كتابينك 340 نجى صحيفه سنده يازادر:

«— خوقند حكومتينك يگانه استناد گاهى باسماچيلار رئيسي
 «ايرگهش» ايدى. مير آلاى چايشهف تحت اداره سنده منتظم
 ميليتسيه تشكيلنه باشلانمش ايدى ايسه ده كيچ اولدى... حكومت
 تماميله سرمايه دارلارڭ نفوذى آلتنده بولونيوردى. ماليه نظارتي
 اداره سى رسماً ناظر اولان خسته آوقات شاه احمد ئه لنده ده گيل،
 اونك معاوني اولان هنريخ زيگهل نام بر يهودى ئه لنده ايدى...
 حكومت تبرعله كيچينمهك مجبوريتنده قالدى. تبرعه ده يرلى تجار-
 لهردهن سيد ناصر مير جليلدهن باشقالارى پهكده قيميلاهدايلار.
 حكومتكده تقرر ايتمش بر فكري وه پروگرامي يوقدى. روس
 مكتهبلرنده تحصيل گورهن منورلرڭ بر چوغى بو حكومته، الي
 اوتونومي غايه سندان زياده بولشه ويكلگه راضى اولماق وه كده نسكى
 حكومته صداقت گوستهرمهك اساسنده اشتراك ايتمشلهردى. چوقاي
 اوغلى مصطفى نشر ايتديكي خاطرانده حكومت اعضالغنه انتخاب

اولونديغى كون بيله اوتونومى اعلانى فكرينه طرفدار اولمادىغى ،
كهره نسكى حكومتىنىك سقوطندهن سوگرادا بو حكومتىك مئىلى
صقتيله ايش قىلوب كوردىگىنى فقط هيچ بر كيمسه يه درد آكلاتا.
مادىغىنى سويلمه مه كده در...»

زكى بيك آزغنه يازغان بولسادا ، آنالاريمزنىك : «يالغانچىنىك
بر سوزىگه دانشمندنك ميگ سوزى» ديگه نىدهك ، اونك يازغانلا.
زيغا اوزون مقاله بله ن جواب بىر يشگه توغرى كيله در. زكى بيكنك
كتابى علمىك ادعاسنده در. همده او ، قومسومول وه بولشه ويك
فرقه تشويقاتچىلار يغا مخصوص ايتىلب ايمه س ، بزنىك مملكتمز وه
او بيرده بولوب تورگن وقعه لهر بله ن تانىش بولماغان جدى تورك
اوقوچىلارى اوچون يازيلغان بر اثر در. اونگچون آله كسه يه نكوف-
نىك اويدورما لار يغا قارشو ايتدىكمز كه بى يالغز رديه يازيش بله ن-
گنه قناعت ايتمه سده ن ، بو بيرده او دورده گى حقيقى وقعه لهر وه
وضعيتلهرنى تىتيت ايتمه ك لازم كيله در. زكى بيكنك اويدورما لا-
رىنى آنجاق او زمان گنه تيوشليچه آيدىنلاشتروب ، اونلارغا لايق
بولغان بهانى بيرگن بولورمز.

مهن ، «ياش تور كستان» نك 3-4 نجى (فيورال-مارت 1930)
ساندا آله كسه يه نكوفنىك «مير آلاى چايشه ف» وه زيگهل حقنده غى
يالغانلار يغا قارشو رديه اولاراق يازغانلار يمدان باشلايمهن. خو-
قند حكومتى ياقىلغندا نه «مير آلاى چايشه ف» ، نه ده باشقا بر
چايشه ف ميليس باشلىغى رولنده وه يا باشقا بر رولده بار ايدى.
زكى بيك «مير آلاى چايشه ف» حقنده سويله ركه ن خوقند مختا-
رىتى اوستنده اوزىنىك همفكرلهرى بولغان بولشه ويك كينسورغ وه
آله كسه يه نكوف لارنى كور كوريگه تكرار ايتدر. چايشه ف (مير
آلاى «ايمه س» حقنده داها توغرى معلوماتى تور كستانده بولشه-
ويك انقلابى تاريخى برنجى دفعه يازغان بولشه ويك كه نورگى
سافاروف بيردر. سافاروف مشهور كتابىنىك 79 نجى ييتنده شونداى

دیب یازادر:

« — 31 نجی غینوارده (1917 نجی یلی) مسلمان عسکر، ایشچی وه دهقانلاری شوراسی: 1) خوقند موقت حکومتینک وضعیت تامامیله وضوح کسب ایتکونچه حبس ایتلیشینى، 2) حکومت آداره-سینک شورا قولغا آلیشینی وه 3) چانیشه فنک میلپس باشلیقى تعیین ایتلیشینى قارارغا آلدی. « سافاروف توغرى ئەتەدر: چانیشهف فقط خوقند حکومتی یقیلغاندان سوڭغنه رول اویناماققا باشلادی؛ لکن اونک رولی کوب دوام ایتمه‌دی. چونکه او، تیزدهن ایرگهش تاما-نیدان قاماققا آلغان ایدی. سافاروف بو توغروده هم یازغان. عجباه، چانیشه فنک ایرگهش تامانیدان قاماققا آلنوونک سببی نیمه ایدی...؟ خوقند حکومتی چانیشه فنک بولشه‌ویکلەر ایله بولغان یاشیرین مناسباتندان شبهه قیلار ایدی؛ حکومت ایله بولشه‌ویکلەر آراسنداغی توقناشما کونله‌رنده چانیشه فنک ساتقینلق روللاری آچیق صورتده میدانگه چیقدی. عسکر، ایشچی وه دهقانلار شوراسی چانیشه‌فنی میلپس باشلیقى تعیین ایتیب، اونک واسطه‌سیله تاشکند بولشه‌ویکلەری ایله یاقینلاشوب مناسباتی صلحی بر یولغا قویوشنی امید ایتکەن ایدی. فقط، باشلانغان عموم خلق قوزغالیشى بو شورا-نک رهبرلگی آستندان چیقیب، قوزغالانچیلارنک باشیغا ایرگهش اونکە ندهن سوڭ، ایرگهش چانیشه‌فنی بولشه‌ویک جاسوسی (آگه-تئی) دیب قاماققا آلدی. چانیشه‌ف یه‌گی مهرخیلانده بولشه‌ویک-لەرنک اوزلاری تامانیدان اولدیریلدی، چونکه اونى بولشه‌ویکلەر هم ساتقین دیب تانییدیلار.

کوب تأسف که زکی بیکنک خوقند مختاریتی گه عاەد اویدور-مالارینی بولشه‌ویک منبعلەری واسطه‌سیله تصحیح ایتشگه توغرى کیله‌در. زکی بیکنک اوزی خوقند مختاریتینی تصویر ایتەرکەن معلومات منبعی اولاراق ایگ فاحش بولشه‌ویک یالغانلارینی ساپلاب آلمانان سوڭ نه ایتمه‌لی... زکی بیکنی بولشه‌ویک منبعلەریگه کورد

تصحیح ایتش ازومینک سببی ، اونك بر قانچا مدتدن پیری بزدهن
زیاده بولشه ویکلهرگه اینانا باشلاغانیدر.

ایندی زیگهل خصوصیکه کیله یلیک. آولا ، اولوب کیتکهن
زیگهل یهودی ایمهس ، خالص آوستریا آلمانیدر. ایکنچی ، زیگهل
خوقند حکومتیکه نه مالیه ناظرینك معاونی ، نه ده باشقا بر کیمسه
صفتنده اشتراک ایتمه گهن ، «خوقند حکومتی اعضاسینك حقوقی»
ایله فائنده له نمه گهن وه «حکومتده» هیچ بر تورلی «نفوذگه» ایگه
بولماغان. بونلارنك ههمهسی زکی بیکنك اوز خیالیدان اوایلاب
چیقاریلغانیدر. احتمال اونك بو خصوصده گئی معلومات منبعی ده
بولشه ویکلهردر. بولشه ویکلهرنك ، — بوخارا یهودی سرمایه دار-
لاری بولغان وادیایف ، پوته لیاخوف ، یوسف داویدوف لهر که بی —
زیگهل نی ده خوقند حکومتیکه یالغاندان اعضا ایتب کورسه تیشله-
ندن مقصدلری ، خوقند حکومتینی سرمایه دارلارنك تلقینی ایله
وجودگه کیلگهن وه تامامیله سرمایه دارلار نفوذی آستندا حرکت
ایتکهن بر حکومت دیگهن پرووا قاتورلق ته زیسله رینی قوتلاما قدر.
خوقند مختاریتینك عمومی-ملی ، غیرصنفي ماهیتنی اوز گهرتوب
کورسه تمهك مقصدینی زکی بیک ههم تعقیب ایتمه کده در.
اوده «خوقند حکومتی تامامیله سرمایه دارلارنك نفوذی آتنده بولو-
نیوردی» دیب یازادر.

هیچ بولماغاندا ، وقتيله زکی بیکنك اوزی باشندا بولغان
باشقیردستان مختاریتی که بی عمومی-ملی ماهیتده بر حرکت بولغان
خوقند مختاریتینی قارالاشندا شبهه سز اوزینی ملی دوستمز حساب-
لایدراغان استانبول دارالفنونی پروفه سوری احمد زکی ولیدی بیک
ایله ، ملی دوشمانمز بولشه ویکلهر آراسندا پسرخولوزیک وه اخلاقی
یا قینلقنك بولوب توروشیکه حیرت ایتمه سلک وه هه چینمه سلک هیچ
ممکن ایمهس.

خوقند مختاریتینك سرمایه دارلار نفوذی آستندا بولغانینی اثبات

اوچون بولشه ويكلەر اونلارچا، يوزلەرچه هر تورلى يالغانلار اويلاپ چيقارادارلار. زكى بيك ايسه «خوقند حكومتى» نك «تاماميله سرما- بهدارلار نفوذى آلتنده بولغان» نى يازغاندان سوڭ، ايكى-اوچ سطر توبه نده: «حكومت... بسرعله كيچينسهك مجبوريتنده قالدى. بسرعه ييرلى تجارلهردهن سيد ناصر مير جليلدهن باشقالارى بهكده قميلداماديلار» ديدر.

اگر سرمايه دارلار (سيد ناصردهن باشقالارى) حكومتگه ياردهم ايتوده «قميلداماديلار» ايسه، اونلارنك خوقند حكومتيگه نفوذلهرى يالغز «سرمايه دار» ديب آنالولار يغالغنه مى اساسلانير؟ شو بيرده يه نه بر نهرسه نى ايسله توب اوتمه كچى مهن. اورنورغ قازاچى لارينك آتامانى دوتوف بزگه «قازاچى قوشونلارينك جنوب- شرقى اتفاقى» غا كيريشنى تكليف ايتوب، بوگا مقابل بولشه ويك- لهرگه قارشو مجادله مزده بزگه ياردهم بيريشنى وعده قيلغان ايدى. بو اتفاقنك، زكى بيكنك «سرمايه دارلار» ديب آنایدرفانلارينك منفعتلهرينى مدافعه ايتو اوچون قورولغان بر تشكيلات ايكه نلگنده، شبهه سز، زكى بيكنك اوزى هم بزمله بر فكرده در. لکن خوقند حكومتى آتامان دوتوفنك تكليفينى قبول ايتمه دى وه بو «جنوب- شرقى اتفاق» غا كيريشنى رد قيلدى.

عجيب بر نهرسه: خوقند حكومتى سرمايه دارلار منفعتينى مدافعه ايتوچى بر اتفاقعا كيريشنى رد ايتهدر؛ سرمايه دارلارده خوقند-حكومتينگه مادى ياردهم بيريشگه «بهكده قميلدامايدى لار»؛ شونداى بو- لغاچ، زكى بيك قايدان چيقاروب «خوقند حكومتى تاماميله سرمايه دارلار نفوذى آلتنده بولونوردى» ديب يازادر؟

يا زكى بيك بونى بولشه ويك منبعلهرندهن آلوب اوتورويدر (نوغروسى ده بودر). بو، ياخشى ايمه س.

يا ايسه زكى بيك اوز خياليدان چيقاروب اوتورويدر. بو، اوندان هم يامانراق. (سوڭى كيلهچك ساندا). بچوقاى اوغلى مصطفى

ساویت مکتبله‌ری وه تورکستان یاشلاری

بولشه‌ویکله رنک کوب بورتداشله ریمنی آلدانغان وه آداشترغان مشهور ده قارلاسیونلارینک بر هاده‌سی ده ساویت توپراغندا یاشايدرغان غیرى روس ملتله رنک ترقی وه یوکسه‌لیشله ریگه ایسته‌گه‌نله ریچه کیگ بول بیریش ایدی. بو شعارنک ده باشقالاری که بی کاغاز اوستنده گنه قالب کیتکه‌نیگه آرتق بوتون تورکستانلیله ر قانع بولغانلار. ملی وه دینی مکتبله‌ریمنز بلهن معلم وه اوقوچیلارینک باشلاریغا کیلتریلگه‌ن فلاکتله‌رنی یازیب آگلاتیش امکان خارچنده در.

بولشه‌ویکله ملی آتالغان «جدید» مکتبله‌ریمنی یوقاتیب، اونک خرابه‌سی اوستیگه ساویت مکتبله‌رینی قوردیلار. چیت اولکه‌له ر مثلا تورکیه وه غربی آوروپا مکتبله‌ریگه باروب اوقوچی یاش تورک-تانلیله ر آقینینی زور توغان بلهن توسوب قویده‌یلار. طبعی جراسیغا قویولماغان بو آقین مجبوراً ساویت مکتبله‌ریگه تامان آقا باشلاغان ایدی. بو حال روس بولشه‌ویکله‌رینی کوب اندیشه‌گه توشوروب قویغانغا اوخشايدر. اونلار تورکستانلیله رنک، بیلیمده‌ن زیاده بولشه‌ویک سفسطه‌سی اورگه‌تیلهدرگه‌ن ساویت مکتبله‌ریگه کیریب اوقوشلارینی هم اوز کیله‌جه‌کلهری اوچون ته‌لکه‌لی دیب بیلهدرله ر. بونی تور-کستانده یوروتولوب کیلمه‌کده بولغان معارف سیاستی آچیق کورسه‌توب توره‌در. مسئله‌نک ایچ یوزینی کوره بیلش اوچون بوتون تورکستا-نک مدنی احتیاجینی اوتش نیتیله آچیلغانلغی ادعا ایتلکه‌ن تاشکنده دار الفنونی ایشله‌رینی بر دفعه کوزده‌ن کیچیریش کفایه ایتهدر (*).

(*) تاشکننده ایکی تورلو دارالفنون بار: بری «اورتا آسیا دولت دارالفنونی»، ایکنچیسینی ایسه «اورتا آسیا قومونست دارالفنونی» در. بولاردان برینچیسینی ساویت مطبوعاتندا «SAGU» (روسچه اورتا آسیا دولت دارالفنونی سوزلارینک باش حرفله‌رنده‌ن توزولگه‌ن)، ایکنچیسینی «SAKU» (بو ایسه روسچه اورتا آسیا قومونست دارالفنونی سوزلارینک باش حرفله‌رنده‌ن توزولگه‌ن تمیردر) دیب آتایدرلار. بو مقاله‌ده‌کی تاشکنده دارالفنونی تاشکنده‌گی «اورتا آسیا دولت دار-الفنونی» در.

بوتون تورکستانى مدنیتکه غرق ایتجه گي سويله نیلگه ن شو تاشکند دار الفنونى، ساویت حکومتینک معارف سیاستى آرقاسندا، اوزینک اون ییللق عمریده تورکستانلیلهردهن یالغز غنه یدی کیشی چیقاراندر (عبدالحمى تاجى نك 1928 چى ییلى سمرقنده باسیلفان «مدنى قورو - لوش مسئله لهرى» دیگه ن رساله سینک 41 چى بیئتیکه قارالسین).

ساویت منبعله رینک بیرگه ن معلوما تیفا قاراغاندا 1928 چى ییلى تاشکند دار الفنوننده گى 3121 طلبه ده ن آتجاق 131 (3%) ى تور - کستانلى ایدی. بو که مچیلیکنک سببله رى تورکستان معارف ایشچیلهرى وه قومونستلهرینک ادعالارنچا تورکستانلیلهردهن دار الفنوننده اوقو - غوچیلارنک تیوشمه گه نلگنده ایمه س، حکومت اداره لهرینک تأمینات مسئله لهرنده چاتاقلق کورسه تکه نلگى وه تورکستانلیلهردهن طلبه قابول قیلیش توغریسنده دار الفنوننک ساوق معامله وه علاقه قیلغانلغیمندا در.

بو حالنک بوکون هم دوام ایتب، تورگه نلگینی یهنه ساویت، غازیتالارندان اورگه نه کده مز. «قیزیل اوزبیکستان» غازیتاسینک شو ییلى سه نتابر باشندا چیققان نسخهلهرنده نشر ایتلگه ن معلوما تالارغا کوره، بو ییلى تاشکند دار الفنونیکه 1235 تورکستانلى طلبه نك قابول قیلنیشی لازم ایگه ن ایکی آریق اورونوش، سورونوش نتیجه سنده آتجاق 113 گنه تورکستانلى کیره بیامشدر. بوگنا دا باشلیچا سبب، غازیتانک یازغانیفا کوره، حکومت مأمورلهرى بله ن اداره لهرینک بو مسئله گه جدى قاراماغانلقلاریدر. بعضى تورکستانلیلهرنک بو خصوصده گى شکایت وه اصرارلاری اوزه ریگه طلبه لهرنى قابول مدتی جوزولدی ایسه ده بو «تدییر» ده ن بر نتیجه چیقما یا جاغى آتیقدر. چینده ن ده ساویت حکومتی تورکستانلیلهرنى یوکسه ک بیلیم یورتلهریگه تارتیش مسئله سیگه جدی قارا سایدی، اداره باشندا غیالار بو ایشکه آزغنه اهمیت یریب، هیچ بولماسا یاхта سیاستینی تطبیق ساحه سنده کورسه تیامه کده بولغان غیرتنک یوزده برینی ولایتلهردهن تاشکندگه کیلیب دارالفنونگه کیرمه کچی بولغان طلبه لهر ایشیکه صرف ایته بیله رلهر ایدی...

شو مناسبتله تاشكند دارالفنونينك آچيليشى تارىخى حقدده بر
 نيچه سوز ئه يتب اوتوش آرتقچا بولماسا كيرك. بو دارالفنونك آچيليشى
 تارىخى حقيقتاً ده روسيه تارىخينك فېجيع بر صفحهسى نتيجه سيدر.
 روس انقلابى وه ايچكى تارتيشالار نتيجه سنده ايچكى روسيه ده ظهور
 ايتكهن مشهور شدتلى آچلق بوتون دنيا مقيا سنده دهشتلى بر حادثه در.
 ايچكى روسيه اهاليسى شو مدهش آچلق زمانى «ئه كه گي بول شهر» (*)
 اتالغان تاشكندگه تامان سيل سينگه رى آقا باشلاغان ايدى. شو آچلق
 ييللارى ايچكى روسيه ده گي مکتب، معلم وه مدرسله رنك كيچير ديكله رى
 فجات بارچامزغا معلومدر. شو سیرالاردا روسيه ده گي معلم وه مدرس-
 له رگه آروپا هم آمریقادا گي تورلو جمیته لر تامانندان يوباريلغان
 آزوق-آوقاتلاردان اوزاقدا قالغان بختسز بيلم او جاقلاردان بریسه ده
 ساراتوف دارالفنونی ايدى. مهنه شونده ای بر فجات قارشوسندا
 قالغان ساراتوف دارالفنونی مدرسله رى، مهورله رى وه طلبه لهرى
 بوتون اداره وه اینستیتوت نهرسه لهرینی بیغیدیریب، توپلاب تور-
 کستانگه جوناغان وه تورکستان معارف قومیسارلئی آتالغی بلهن
 تاشكندده اوروناشغان ایدیلر. آلمش ییلدان آشیق اروسیه حاکمیتی
 آستندا قالغان تورکستانده بر روس دارالفنونينك آچيليشى حقيقتده
 روسيه نك باشیفا کیلگن بوبوك بلا نتيجه سی ایكهن تورکستانك
 مدنی احتیاجینی اونوش اوچون تاشكندگه بر دارالفنون هدیه
 ایتكهن لهرینی سویله گهن روسله ر ماقتانیب منت ایته-ایته آز قالدی
 بارچامزنی گهره نك قیلا یازدیلار. حالبوکه یورتمز وه خلقمزنك
 مدنی احتیاجیگه خدمت ایتشنى اوز بونیغا آغانلیغینی ادعا ایتكهن
 بو دارالفنون اوزینك ایلک دورنده یاق تورکستانلیله رگه دوشمان
 کوزیله قارای باشلادی. بو حال طبیعی اولاراق تورکستان معارف

(*) شو اسمده روسجه «Ташкент, город хлебный» دیگن روس ایدی-
 لهرندن آله کساندر نه و هروفنك بر اثری ده بار. بو اثر «Taschkent, die brot-
 reiche Stadt» نامیله آلمانچا هم ترجمه ایتلمشدر. ی. ت.

قومیسارلغندا فعالیتده بولغان تورکستانلی معارف ایشچیلهری بلهن یاش تورکستانلیلهرگه کوب یامان تأثیر ایتمشدی. دارالفنونک یرلی خلقغا قارشو قیلماقدا بولغان بویاراماس معاملهسیگه قارشو ایتلگن شکایت، اعتراض وه ناراضیقلار بوتولهی نتیجهسز قالماقدا ایدی. نهایت تورکستان یاشلاری طرفندن شایان دقت تکلیقلهر ایشیتیه باشلانیدی. بعضی معارف ایشچیلهریمز وه یاش کوچلهر روس یاشلاری بلهن لیق تولگن تاشکند دارالفنونیکه بیرله درگن بول ایله غربی آروپادا هر ییل 500-550 تورکستان طلبهسینی تأمین ایتیش امکانی بارانی حقیقده فکرلهر وه قلمی تکلیقلهر اورتاغا آتمشلاریدی. حقیقتاده «کومه کچیلهر» نك او زمانگی تکلیقلهری قبول قیلینب ایشکه آشیریلسا ایدی، بوکون غربی آروپادا یوکسهک نکتبلهرنی بئیرگن تورکستانلیلهرنك سانی بر نیچه یوزنی آشاردی وه تورکستان خلقینك پولی تورکستان منفعتیگه صرفه قیلنارن بولور ایدی.

شونی ده نیشب اوتوش کیرهک، که هر حالدا یوکسهک بر یلیم اوجاخی تایلغان تاشکند دارالفنونی تورکستانلیلهرگه قارشو دوשמائلینینی هیچ بر تورکستانلینک صبر کاسهسیگه سینمایدنغان درجهده آشکار قیلیب، کوینچه آداب معاشرت چیمگه رهسینی ده کوب آشیریب یوباردی. دارالفنون قاشنداغی طبی جمعیتنك ناشر افکاری بولغان «Meditinskaya Misl» (طبی فکر) دیگن مجموعه «نور-کستان بالالارینک عقل، مهارت وه استعدادچا روس بالالاریفا قاراغاندا 2-5 درجه توبهن بولغانلقلارینی» (؟) ترجمان واسطهسیله قیلنغان بر «پسیخولوژیک سنهش» ایله اثبات ایشکه اورونوب کوردی...

بز اوزون زمان مستملکهچیلک وه حاکمیت دورینک ذوقندن مست بولوب یورگن آروپالیلارنك مستملکه خلقلاریفا اینوقسا حبشلهرگه قارشو اوتکهن عصرنك اورتالاریفاچا قاندای بوزوق

نظریه‌لەر تاشیب یورگه نلهرینی تأریخ کتابلهرندن بیلهمز. بو کوبدهن اونوتولوب تأریخگه قاریشیب کیتکهن اساسسز وه یاراماس نظریه-لهرنك روس پروله‌ناری حاکمیتی جاری بولغان بو کونگی ساویت اولکه‌سنده گنه ایشیتیلیشنده گئی حکمتنی ده یاخشی غنه آگلیمز.

بر وقتلهر «علمی تیکشیریشلهر» آرقاسندا حیوانلار قاتاریغا قوشولوب قویولغان حبشلهرنك اویونلاری بو کون اوزله‌نینی دنیا نك ائک یوکسهک مدنی خلقلاری قاتاریغا سانایدرغان آوروپا وه آمریکا-لیلار طرفدهن کبار مجلسلهرده اوینالادر. آشولالاری بو مدنی انسانلار تاماندان تیاتر وه بدیعی سالونلاردا حرمت، دقت وه ذوقله تیگلهره‌در. ساویت اولکه‌سنده ایسه بز نك خلغمز تحقیر، تیلیمز وه صنعتیمز ماسقارا قیلینادر.

بر خلقنک مهارتسز وه استعدادسزلینی اثبات ایتشکه اورونوش که بی کوبدهن تأریخگه قاریشیب کیتکهن یاگلیش اورتا عصر ذهنیتی وه بو ساحه‌ده گئی «علمی تیکشیریشلهر» بو کون آنجاق ساویت مملکتنده وه بوتون کائاتنده «تیگنک» یاراتماقچی بولغانلغی ادعا ایتلگن ساویت ذهنیتنده گنه کورولوب توروبدر.

ساویت حکومتی بز تورکستانلیلهرنی ملی مکتبلهریمزدهن محروم ایتمه کله اکتفا ایتمه‌دی. او بز نك غربی آوروپا وه تورکیه-که بولغان طلبه آقینلاریمزنی ده زور توغان بلهن توسوب قویدی. حتی او بونیکله ده قانیمای حال حاضر وه کیله‌جه گئی اوچون بهک خوفلی تانیدینی بز تورکستانلیلهرنی اوزینک ساویت مکتبلهریگه کیریشیمز که هم کوب توسقولق کورسه‌تمه کده‌در.

یاش تورکستانلی

تور كستاننك پير آستي بايقلارنى

III.

(« قارا مازار » معدن كانلارى)

« ياش نور كستان » نىڭ 18 ۋە 21 نىجى سانلارنىدا تور كستاننىڭ پير آستى بايقلارنى حقتىدە پىرىلگەن عمومى مەلۇماتقا علاوه اولاراق بو پىردە (ۋەدەمز بوينىچە) « قارا مازار » كانلارى توغرىسىدە بر آز يازوب اۆتمە كىچى مز.

« قارا مازار » معدن كانلارى خوجند شىرىنىڭ 40 چاقىرىم شىمال-غىرىندە كى « قارا مازار » تاغلارنىدا بولوب ، بر نىچە يوز آيرىم كانلاردان عبارتدۇر. بو كانلاردا اىگ كۆب تاپىلادىغان معدنلەر: قورغاشىن ، توتيا ۋە باقىردۇر. فقط بوللاردان باشقا شو مادىلەر ھەم موجود ۋە كلى مقدارىدە چىقارېلىماقتادۇر: كۆمۈش ، قالاى ، آلتۇن ، سۈرمە ، آرسەنىك ، اوران ، رادىيوم ، وولفرام ، مولىبدەن ، قادميوم ، ويسموت ، مانگانز ھەم مىخلىف رىكلى جلا ۋە بنا تاشلارى.

« قارا مازار » كانلارىنىڭ اسىتمارى تارىخى خىلى ايسكىدۇر. مىلا غىرى قارا مازار كانلارىنىڭ اۋنىجى ، حتى ۋىتىجى عصرلەردە دەخى انسانلار طرفىدەن قازىلوب اسىتمادە اىلگەنلىكى ادعا قىلىنماقتا ۋە حاضرغى كۈندە يۈزە كە چىقارېلىماقتا بولغان بر مىگگە ياقىن ايسكى فەالىت اىزلەرى بو ادعانىڭ توغرىلىقنى كۈرسەتمە كەدۇر. اۋ اىزلەردەن بعضىلەرى حاضرغا داۋر ھەم ياخشى ساقلانمىشلار ۋە آرالارنىدا 30—50 مەتىر چوقۇر بولغانلارى ھەم بار. (« پراۋدا ۋوستوكا » 23. 9. 31)

قارا مازار كانلارىنىڭ بايلىقى ۋە اهمىتى خىلى بويۇكدۇر. قورغاشىن ۋە توتيا موجودى جەھتەن قارا مازار ، بو خصوصە اىگ بويۇك كانلاردان سانالغان « رىدەدەر » ۋە « گورلان » كانلارىنىدە اوزادۇر. اونىڭ « آلماتىق » دېگەن باقىر كانى ، سوڭ تىكشىرىش نىتىجە.

لەریگە قازاخاندا، شورا اتفاینک ایگ، بویوک باقیر کانلارندان ساناغان «قونغات» («آرال دگری» نك جنوبده) دان ههم بایدر. قارا مازار کانلاری، موقعلەری اعتباری ایله استمار اوچون او بر کانلاردان داها دە ماسعددر. تاشکند، خوجند کەبی بویوک شەرلەر ایله فەرغانە ولایتی اورنالغندا یاتیشی، شمالدان «آهنگران»، «چیرچیق» سولاری، جنوبدن «سردریا» نهری ایله اورالنان وه بر آوتوموبیل یولی واسطەسیلە «تاشکند-خوجند» پوستا یولیفنا باغلانغان بولوشی، ههمده یاقیندا ایشلەنوب بتریلیشی محتمل بولغان «تاشکندە لینکوف» تیمیر یولینا یاقینغی قارا مازارنك اهمیتی بر قات داها آرتیرماقدادر.

«قارا مازار» نك ایگ بویوک وه مهم کانلاری مەنە شولەردر:
 «آلماتق». قارا مازار تاغینك شمال سیرتداغی بو باقیر کانلاری یاتاغی ایسکینەندە معلوم ایدی. فقط سوگ ییلغی اساسلی تیکشیر-پیشلەر نتیجەسندە بایلینینك قطعی حدودی وه اهمیتینك بویوک لگی تعیین ایتلمشدر.

«تاکەلی» منطقهسی: «قوراما» تاغلارینك جنوب-غربی نھا-یتندە کاشن بو منطقه نك کانلارندە کوموشلی قورغاشین-توتیا فیلز-لەری وه آرسە نيك تاپیلادر. بو منطقه دە یالغز توتیا چیقاردغان فیزلەر ههم بار بولوب، وسطی 40-50 فائض توتیا معدنی حیویدر. بونلار-دان باشقا آز مقدارده کوموش-قورغاشین وه تیمیر فیزلەری، تورلی تورلی رنگلی تاشلار کانی ههم موجوددر.

بور (تباشیر) منطقهسی. «تاکەلی» نك شرقندە بولغان بو منطقه ایسکی وه آیریم کانلارینك کوبلگی جەتدەن بوتون قارا مازارده برنجی اورونتی آلادر. بو منطقه دە 150 کیلومەتر مربعی برمساحە دە 800 دەن آرتق ایشلەنمە کدە بولغان کان وه یوزلەرچە فیلز تامیرلاری بار. منطقه نك شرقی تامانداغی 12 کاندە غایت نادر وه

قیمتلی معدنلهدن بولغان رادیئوآکتیف اوران مادهسینک فیلزلهری
وه دیگر مختلف معدن فیلزلهری موجوددر. بو بیردهگی بولاق
سولاریده رادیئوآکتیفلق خاصهسینی حائردر.

اورانلی کانلارنک یاقینلارندا «ولفرام» نادر معدنیهی حاوی
فیلزلهر هم بار. یه نه عینی سمتده کوموش، قورغاشین فیلزی چیقار-
ریلادرغان «کان-جول» غروبی، قوارس هم قالچادان تامیرلاری
موجوددر.

کان سایی منطقهسی. «تابشیر» ددن-جنوبده بولغان بو منطقه نلک
کانلارندان یوکسهک فائضلی قورغاشین-توتیا فیلزلهری چیقاریلادر.
بو فیلزلهرده باقیر، کوموش وه قادمیوم دهخی مخلوطدر. عینی
منطقهده کائین «جنوبی دروازه»، «اوکور ناو»، «کان تاش»
(تیمیر) معدن کانلاری وه «تاش کیسکهن» دیگهن بنا تاشلارکانی
هم خیلی مهم کانلارداندر.

بوللاردان باشقا، قارا مازارنک جنوبده قورغاشین، توتیا،
اوران، رادیوم وه تیمیر معدنلهدری فیلزلهری چیقاریلادر وه بوتون
قارا مازار موجودینک 88% ینی تشکیل ایتهدر.

ماسالسکی، قارا مازارنک ایسکیده زده مشهور کان جای بی-
لغانی توغریسنده تورکستان حقنده یازغان مشهور کتابنده معلومات
بیره رکهن، قارا مازاردا یوقاریدا ذکر ایتلگهن مادهلهدن باشقا
فیروزه تاشینک هم بارلغینی سویله یدر.

بولشهویکلهر سوک زمانلاردا «قارا مازار» کانلاریفا بویوک
اهمیت بیرهدرلهر. خصوصاً سوک آیلاز طرفنده اونلارنک قارا مازار
ایله مشغولیتلهری حمالی بر شکل آلدی. تورکستان ساویت مطبو-
عاتی دیپهرلک ههر ساندا بو خصوصه مقالهلهر باسا باشلادی.
خوجند شهرنده اون کون (1929 اوقتوبر) دوام ایتکهن بر «قارا
مازار قورولتایی» اوتکهریلیدی. بر قانچا معروضهلهر اوقولوب،

كان منطقه لهر يفا فنى سياحتلەر ترتيب ايتلگەندەن سوڭ قرارلار چيقاريلدى.

روسىە بولشەۋىكلەرى قارا مازار كانلارنىڭ اعظمى صورئدە استىشمارى اوچون عقللار يفا كىلگەن بوتون تدبير وه واسطە لهر نى صرف ايتمه كەدرلەر بو مقصد ايله اونلار «قارا مازار ستروى» ، «آمالق ستروى» اسملەرنىدە مؤسسە لهر تشكيل ايتوب پلانلار قورە ماقدالار. بو پلانلارغا كورە: قارا مازار كانلارندان چيقاريلغان توتيا، فيلز لهرى «ياراسلاۋ» شەرىندە گى بر فابرىقاغا تاشيلوب او يىردە تصفيه ايتلە چەك وه ايشلە تىلە چەك. ساويت روسىەسى بو يول بلەن اجنبى مەملىكتلەردەن فيلز ساتوب آماق مجبوريتىدەن قوتولماق. صورئدەدر. 1932 نچى يىلدە خوجند شەرىندە بر قورغاشىن فابرىقاسىنىڭ تىكىلمەسى ، «كان ساي» وه «تاكەلى» كانلارى يانئدا كاندا ايشلە وچى ايشچىلەر اوچون 15 مىگ وه 2 مىگ نفوسلك ايكى قىصبەنك افشاسى ھەم كوزگە آلتغان. حتى بو فابرىقادا چاليشترماق اوچون روسىەدەن 200 نفر «متخصص ايشچى» نك جلبى حقتىدە اينىدەن مركز (موسقوا) ايله بر عھدنامە امضا لائمشدر («پراودا ووستوكا» 17.9.31).

«عھدنامە» امضاسىگە لزوم كورمەسدەن توركىستانگە آقما. قدا بولغان روس «متخصص ايشچىلەرى» نك سانى كىم بىلسىن نىچە مىكلەرگە يتمە كەددر. روسلەر بر تاش بلەن ايكى قويان اورماقدا. لار، ھەم توركىستاننى روسلەر بلەن تولدیرماقدا، ھەمدە اونك طبعى بايلىغىنى ياغما ايتمه كەدرلەر. توركىستانك مىلى كوچىنى آرتروب، مەملىكتگە مىلى فائىدە كىترىش لازم بولغان ائوركىستان يىر استى بايلىقلارى، يورتمىزدە روس عنصرىنك كوپەيشىگە وه روس پرولەتارىيات دىكتاتوراسىنىڭ كوچەيشىگە سبب بولماقدادر.

چىقاناتى.

تور كستانده انقلاب دورى

(بر ياش تور كستانچى نك خاطرە دفتىرندەن)

۱.

1916 نىچى يىلى خاندانەسى ۋە اونى تەقىب ايتكەن قانلى نەزوردەن عىبلەرى كىر كىنلە شوب چىققان تور كستان خلقى دنيا سوغوشىنك بارىشىنى ۋە بالخاصە روسىە نك اوچرە مە كدە بولغان مەنلو بىتلەرىنى اوزى اوچون بر تسلى ۋە كىلە جەك اوچون بر اُمىد ۋە ايشىق منبعى دىب قاراب تەقىب ائتمە كدە ايدى. بو اُمىد بوشغا چىقمادى. 17 نىچى يىلى فېرالندە چار نىقولاي تىختىندەن توشو- رولدى. بو صورتلە روسىە انقلابى دە باشلانغان بولدى. مىليونلارچا انسانلار نك قانى بلەن بويانغان بو چارلق تىختىنك يىقىلىشى حقسز، حقوقسز انسانلار ۋە اسارت زنجىرىگە باغلانوب قويولغان ملتەر حىياتى افقلەرنە بر ياروغلىق ائرى كورسە تە باشلادى.

چار تىختىندەن توشورولدى. او سىستە نك قانلى سياستىنى اداره ائتمە كدە بولغان حكومت چىكىلدى. فقط ايش او حكومت نك مستملكە خلقلارنى بوغوش، اولدىرىش اوچون قورولغان پارلا- مان فرقلەرىنك قولندا قالدى. طبعى، مستملكە خلقلارى، او جملەدەن تور كستانلىلەر بو حكومندەن اوز منفعتلەرى اوچون كوب نەرسە كوتە آماسلار ايدى. اولەرنك اُمىد ۋە سەوينچلەرى باشلا- نغان بو انقلاب نك شو نقطەدە توروب قالماسدان آلفا كىتشى، اولغا بىشى اوستندە ايدى. اولار بو وضعىگە انقلاب نك بر نىچى پايەسى دىب قارار لار ايدى. ايلك تشكيل ايتىلگەن انقلاب حكومتىنك تور- كستاندە قوروپاكتىنك حكمرانلىغى دوام ايتدىرىشى اونك رنك ۋە قاراشىنى آچىق كورسە توب تورە ايدى. اونى تەقىب ايتكەن حكومت دورندە تور كستاننى اداره اوچون بر قسمى او زمان روسىە توركلەرى ايچندە معروف جماعت خادملار زندان اولمق اوزرە بر

هيئت كېلدى ايسەدە كۆب اوزاماسدان بو هيئتتكەدە او كوونكى
وضعيتدە تور كستانلېلەر احتياجيگە يارارلق ايش كورە آلماسلېغى
آكلاشيلوب قالدى.

تور كستانلېلەر حر كتنك سولغا طرف بر آزدا سرختلېراق
كىتئىنى ايستمە كدە وە بوتون فعاليتلارنى بو يولدا آلوب بارماقدا
ايدېلەر. چونكە اونلار او زمانگە قدر بولغان حر كتلەردەن اوز
دردلەريگە چارە بولورلق هيچ بر نەرسە كورە آلماي ياتقان ايدېلەر.
گويا حر كت سولغا طرف كيتكەن ساين ايشك انصافگە ياقينلا-
شقانلېغى، حر كتلەرنك انسانيتپورانه بر شكل آلىشى توشونولەر
ايدى. بو آرالقدا ايش باشيغا انقلابچى سوسياليستلەر كېلدىلەر.
بالخاصە بو حكومتتك باشنداگى كەرەنسكى او زمان تور كستانلېلەر-
نك كوزندە بوتونلاي باشقاچا ايدى. تور كستاندە اوسوب اونگەن
روسلەردەن بولغان بو كشى 16 نچى يېلى قانلى فاجھە سندن سو-
گرادا تور كستانگە كېلىب تور كستان خلقنك كيچيرگەن فلاكت-
نرېنى اوز كوزى بلەن كورگەن وە تور كستاندە، پەنەرسبورغندە
چار حكومتى سياستىنى تنقيد ايتوب سويلەگەن نطقلەرى بلەن داڭك
وہ شهرت قازانغان ايدى. «انسانيتپور» سوسياليست فرقه سينك
لېدەرى وە مبعوثى بولغان كەرەنسكى نك حكومت باشيغا كېلىشى
بالخاصە اوزىنك تور كستانداگى تائيش-يېلىشلەريگە كۆب اميد پىر-
مە كدە ايدى. كەرەنسكى نك حكومت باشيغا كېلىگەنلېگى خبرى
تارقا لار-تارقالماس تور كستانك ھەر طرفندە سەوينچ غلېانى كۆ-
رولدى. تاشكنددەگى اون ميگنلەرچە خلقنك اشتراكى بلەن بو-
لغان، كەرەنسكى نك تورلو رسملەرىنى كوتەروب بوتون شھر كۆ-
چەلەرىنى ئەيلەنگەن نمايشلەرنى بو كوونكى حادثە كەبى ايسلە-
مە كدە مەن.

كەرەنسكىچىلەر حكومتنى قولغا آلغاندان سوگ اكثرىتى
روس مىلى دەموقرات فرقه سيگە ياقين كشيەردەن بولغان تور كستان

موقت حکومت قومپتہ سی دہ چیکیلیب کیتدی. سیرینگہ مشہور نالیفکیننك قوالی آستندا یہ گی بر ہیئت کیتدی.

روسہ انقلابی آنچاگنہ آلفا کیتکھن وہ روسیہ دہ تورلو اوز۔ گہریشلہر کورولمہ کدہ ایددی. تورکستاندہ ایسہ وضعیت ایسکینسچہ دوام ایتمہ کدہ ایددی. حتی چار گنہراللاری قورویاتکین و فولباوم لارنك ہمتی بلہن حاضر لایوب ایشکہ آشیر بلغان یدی سو قیرغینی کەرہ نسکی۔ نالیفکینن دورندہ دہ دوام ایتمہ کدہ ایددی. تور۔ کستان خلقی، طبیعی، ہەر بری بر قارداش قلبینی تیشمہ کدہ بو۔ لغان بوروس مهاجرلاری و عسکرلہری سلاحلارینك پائیرتیسنی لاقید لاقید ایشیتیب اوتورہ آلماس ایددی. ہەر طرفہ پروتہست نمایشلہری بولدی. بو قانلی صحنہنك بتیریلدشی حقتدہ علاقہ دار دائرہ لہرگہ مراجعت ایٹیلدی. فقط نہ بو نمایشلہرنك وہ نہ دہ بو مراجعتلہرنك بر تأئیری بولدی.

وضعیت بو مرکزہ ایکہن کەرہ نسکی نك تورکستاندہ گی دوستلہری اونك شخصیگہ وہ روس دہ موقراسیسیغا، بولغان ایشانچ وہ امیدلہرندہ دوام ایتمہ کدہ ایدیلہر. فقط کەرہ نسکی بو ایسکی دوستلہرنك امیدلہرینی بوشغا چیقاروب اونلارنك قولتوغنداگی نار بوزینی سوگہ توشوروشدہ ہیچ دہ کیچیکمہ دی. او اوز یانیغا تورکستان خلقنك یاشاما قدا بولغانی ظلم وہ حقسزلقلاردان شکایت وہ کیچیک گنہ بولسادا آداری اصلاحات اجراسی اوچون تیلہ نوب کیلگن اوز دوستلہرینی ہەر بر قازا روس ملتچیسسی، چارچیسندان قالیشما یدرغان بر درجہ دہ شدت بلہن تہدید ایتدی. بویوک امیدلہر بلہن یانیغا کیلگن دوستلہرینی امیدسزلك دریاسیگہ غرق ایتوب یوباردی.

بو حادثہ تأئیری آستندا تورکستاندہ احوال روحیہ بر آزدا مذہذب بر حالغا کیلمش ایددی. روسیہ دہ ایسہ سوغوشنك دوامی طرفداری کەرہ نسکی حکومتی بلہن محاربہنك بر آن اول یتیر۔

پیشینی طلب ایتهکن بولشه ویکلهر آراسندا تارتیشما دوام ایتمه کده ایدی. انقلابی روحده گی ایشچی، سوغوشدان بیققان عسکر وه میرگه تشنه بولغان موژیکلهر بولشه ویکلهرنک هر کسنگ ایسته. دیگینی بیرمه کده بولغان بیاننامه لهرنده گی آلدماچی فکر لهرگه ایته. روب کیشمه کده ایدیلهر. بو هر طبقه نك ضعیف نقطه لهرینی تابوب تشویقاتنی او نقطه دن باشلاما قدا بولغان روس بولشه ویکلهری مستملکه وه شرق خلقلاریغا خطاب ایتهکن بر بیاننامه لهرنده چار حکومتینک مهاجرت وه مستملکه سیاستلهرینی شدتلی بر لسان ایله تنقید ایتمه کده حتی او روسیه نك ظلمندهن بوغولما قدا بولغان خلقلارغا «روسیه دن آبریلوب مستقل دولت تشکیلگه قدر حق» بیرمه کده ایدی.

فقط او کونگه قدر کورگن تجربه لهرندهن پیتهرلک درجه ده درس آلغان تورکستان یاشینی کوبجیلگی بو روس بولشه ویک-لهری بیاننامه لهرینک ده صمیمی بولیشیغا قولای قولای اینانا قالمادی. اونگچونده کهره نسکی حکومتی ییقیلدیغی زمان تورکستانده بری نورکستان خلقنک احتیاج وه آرزوسیغا ترجمان اولمق وه اونک حق وه حقوقینی تحقق ایتدیرمه ک، ایکنچیسده ایسکی روسیه ایمپهر-پالیزی میرانگه قونمق ایسته گن ایکی جریان توغدی. طبیعی برنچی آقیمنی بیرلی خلق وه اونک ضیالی یاشلغی، ایکنچی جر-یاشنی روس ایشچی، عسکر، موژیگی وه مأمورلهری تمثیل ایتمه-کده ایدی.

تورکستان چارلق روسیه سی طرفندهن بوخارا، خیوه خان-لقلاری، تورکستان وه دالا ولایتلهری حالدا اداره ایتمه کده ایدی. تورکستان خلقی منفعتینی تمثیل ایتمه ک اوزره دالا ولایت-لهرنده «آلاش اوردای» تورکستانده ده «خوقند مختاریتی» حکومتی شکل ایتدی. بو ایکی حکومت مستقل حیاتمنزک ایلك پایه سی اولمق اوزره تورکستاننک ایچکی اداره سنده گی استقلال وه مختا-

ریتنی طلب ایتمه کده ایدی.

روس ایمپیریا لیزمینک حقیقی وارثله ری بولغان انقلابلارینی ادعا ایتمه کده بولغان روس ایشچی، عسکر وه کورستیانلاری (دهقان-نلاری) شورالاری تورکستان خلقینک حق وه حقوقینی تمثیل ایتمکهن بو ملی حکومتلهرگه قارشو کورهش آچدیلار. مه نه بو صورتله انقلابدن سوگراگی ملی مجادله لهر، روس وه تورکستان-لیله رنک تارتیشمالاری یه کئی شکل آلفان بولدی.

تاشکندده گی روس ایشچی وه عسکرلهری شورالاری تور-کستان خلقینک هیچ بر تورلو اشتراگی بولمای توروب تورکستان ساویت حکومتینی اعلان ایتدیلهر. دیگر طرفدن خوقندده توپلا-نغان تورکستان خلقی نماینده لهری قورولتاییه ده تورکستان مجلس مؤسسائینی چاقیریش وه او زمانگه قدر مملکتنی اداره ایتیش او-چون موقت بر حکومت ساپلادی. بو حکومتنک ایشی تورکستان ملی مجلس مؤسسائینی توپلاش، اونک اوچون لازم بولغان حاضر-انقلابلاری کوروش وه او زمانگه قدر مملکتنی اداره ایتوب خلق منفعتینی امنیت آستینغا آلیشدان عبارت ایدی. ایکنچی طرفده «آلاش اوردا» چیلاردا عینی مفهومده ایشکه باشلاغانلار ایدی.

شو قدرینی تکرار ایش کیرهک که هر ایکی ملی حکومتده مملکتنده گی اقلیتده قالغان خلقلارنک حق وه حقوقلارینی امنیت آستینغا آلیشنی، دعوالارینکده یالغز ایچکی ادارهده استقلال وه مختاریتکه منحصر بولوب عمومی مسائله کیله چهک ده موقراتنک وه فهده راتیف روسیه بلهن برابر ایشله شگه قارشو بولماغان انقلابلارینی آچیق سویله گه نلهر ایدی. حتی اوز مملکتلهرنده اوز خلقلارینک اجتماعی وه مدنی قورولوشیغا قاراب بر اداره قورغاندان سوگ، اوزینک اوشبو ملی طلب وه آرزولاریغا رعایت ایتدیگی تقدیرده ساویت حکومتی بلهن ده برابر ایشله مه کنی قبول ایتلرلر ایدی.

تورکستاننده گی روس ایشچی وه عسکر شورالاری بولسا

اوزلهرينك چارلق روسيه سنك حقيقي وارثي ايکه نلکله ريني تور-
کستان نيليله رنك هيچ بر تورلو طلب وه دعواگه حقله رى بولماغا-
نليغنى ادعا ائمه کده ايديله ر.

ايمدى ايش مرکز ساويت حکومتينك آلاجاي وضعيتگه
قاراب قالغان ايدي. ههر طرفده عجب ساويت مرکزی اوز پاشما-
مه له رنده قيلغان و نديني توتوب تورکستان خلقيک ملی مختاريت
حکومه تله رى طرفيني می، يوقسا قومونست سافاروف نك ديدگنچه
بر تاقم «موقع پرست، اخلاق سر، جانيلار» دان توبلانغان روس ايشچي
وه عسکرله ر شوراسی طرفيني هی توتار؟ ديگن بر سوال ايز-
غيشمه کده ايدي.

ملی حکومت نماينده له رى بلن بولغان مذاکره سنده آگلاشما-
لار باغلاب يورگن موسقوا («آلاش اوردا» چيلار بلن بولغان
مذاکره وه آگلاشمانی ديمه کچی بولامز) آرقادان تورکستانه گی
روس ايشچي وه عسکر شورا لار يضا ملی حکومتله رنى داغيتش حقنده
أمرله ر بيريش که بی خيا تله رنى ايشله ب اوتوره ر ايدي. خلاصه آرقا-
سندا قيزيل موسقوا ايمپه ر ياليزمی کوچله رى تورگن تورکستانه-
گی روس «جانيلار» ی شوراسی بلن تورکستان ملی حکومتله رى
آراسندا تارتيشما آلاولاندى. بو کوره شده ملی حکومت کوچله-
رى مغلوب بولوب تورکستانه حقيقي «مستملکه چی روس ايشچي-
له رى» حکومتی تشکل ايدي. (خوقند مختاريت وه «آلاش
اوردا» حکومتله رى حقنده آيروچا، بحث ائمه ز).

تورکستان مختاريتی حکومتی مرکزی بولغان خوقند شهري
برله شکه ن بولشه وينک وه داشناق. کوچله رى طرفنده ن يانديريلوب
داغيتلدى وه أهالی قليچده ن کيچيريلدى. اولکه نك ههر طرفنده
غليان باشلاندى. قيزيل روس ته رورى کون کونده ن زورايب،
نتيجه ده ده عمومی ملی عصيان، باسماچيلق حرکتی چيقدی.
تيمور اوغلی.

اینگلتهرده - هندستان قونقره سی

سوگنی اینگلتهرده - هندستان قونقره سی مثبت نتیجه بیرمه سده ن تارقالدی. بو قونقره ده مجادله اینگلتهرده ایله هندستان آراسندا ایمه سی، هندستان و کیلله رینک اوز آرا لارندا — هندولر بله ن اقلیتلر وه خصوصاً هندولرله مسلمانلار آراسندا جریان ایتدی. قونقره هندستان ایله اینگلتهرده نك مناسباتی، باشقاچا ته تیکه نده، هندستاننك کیله چهك مقدراتی مسئله لهری اورینگه، هندستان اهنه لیبینک اوز آرا صلحه ده پاشایا بیلمه سی اوچون اصول وه بوللار آقتارماق ایله مشغول بولدی.

هندستان، کوب مذهب وه تیللر ده ن هر کب بولورک بر انسان محیطیدر. هندستانده 600 ده ن آرتیق آیریم دولت بار؛ بوللار دان بعضیلهری، اهالیسی وه توپراغینک مقدری اعتباریله هین قائمدا بر آوروپا دولتی بله ن تیگلشه دیر بله بیلیر. لکن بوللار آراسندا بر نیچه میگ گنه اهالیسی وه آز مقدرده توپراغی بولنان کیچیک دولتلر ههم بار. هندستاننك 352 میلیون اهالیسنده ن 270 میلیونچاسی توغریدان توغری اینگلتهرده حکومتی آداره سی آستندا بولوب، 80 میلیون قدری بر نیچه «یاریم مستقل» هندستان دولت لهری آراسندا بولونگه ن. بو «یاریم مستقل» دولتلر ایله بریتانیا هندستانی آراسندا ایچکی صلح وه اتفاق بولماسدان هندستان مسئله سینک، هند ملتچیلهرینک طلب ایتدیگی شکلده، حل ایتلیشی علقنه سیغمایدرغان بر نهرسه در.

هندستان یاریم مستقل دولتلهری هندستاننك اینگلتهرده نده ن بوتوله ی آیریلدیشیغا قارشودرلار؛ چونکه اوللارنك «مستقل» حیات لاری ته لکه آستیدا قالادر. شونک اوچون بو هندستان یاریم مستقل دولتلهرینک ایچکی مختاریتینی ساقلاب قالیش مقصدیله، بولورک بریتانیا ایمپریومی حمایه سی آستندا عموم «هندستان قونقره ده ن»

سیون « مسئله‌سی میدانغا چقغان ایدی. بو قونفوده راسیون اصولنده بوتون هندستان، یعنی بریتانیا هندستانی ایله یاریم مستقل دولته رنك و کیلله رندن مرکب مرکزی پارلامان وه بریتانیا هندستانینك 9 آیریم ولایتی اوچون محلی پارلامانلار لایحه‌سی کوزله نگین ایدی. بو لایحه که هندستاننك راجه وه ماها راجا لاری قینقلا بولسادا اوز راضیقلارینی بیلدیر که نله ر ایدی. لکن بو اصلاحاتنك عملگه قویو- لوشیغا مانع‌له ر چقیدی. برنجی: «هند ملتچیلهری» («سواراژ»- چیلهری) نك او یوله که نله ری، هندستان ایله اینگلته ره آراسندا یه- گیدن بر مناسبات توزمه‌ك ایمه‌س، عموم هندستانی اینگلته ره ده‌ن بوتونلای آیریب کاملاً مستقل بر دولت اعلان ائمه کدر. ایکنجی- ده‌ن: اقلیتله ر وه خصوصاً مسلمانلار، هندستان تولوق استقلالیت («Purna Swaraj»)) آلفان تقدیرده اوزله ریگه مرکزی وه محلی پارلامانلاردا مملکتده کی نفوسله ری ایله غیر متناسب صورته معین مبعوث اورنی بیر یلیشینی طلب قیلادرلار.

مسلمانلار بوتون هندستان اها لیسینك یوزده 21 نی تشکیل ایتدی که له ری حالده پارلامانلاردا ایگ آزی یوزده 30 مبعوث بیر ی طلب ایته درله ر. اگر مسلمانلارنك بو طلبلاری قبول قیلینسا، او زمان اونلار دیگر اقلیتله ر ایله برلکده پارلاماندا کوبچیلک تشکیل ایته درله ر.

لوندونده غی اینگلته ره- هندستان قونفوره سنده دیگر اقلیتله ر هم مسلمانلارغا قوشولدی لار. بو هندستان ایچکی بوزغونقلاری قارشوسندا لوندون قونفوره‌سی پروغرامیغا قویولغان اساسی مسئله آرقادا قالب قونفوره موقفیسزلقغا اوچرادی.

مسلمانلارنك بو طلبلاری قونفوره ده‌ن اولده آشکار ایدی. هندوله رنك هندستان استقلالی اوچون برله شمه ککه باشلاغان زمان- لارندان اعتباراً مسلمانلار آیریم «ملی پروغراملار» بله ن چقیدی لار. 1931 سنه‌سی ایچنده هندستانده ایکی دفعه مسلمان قونفوره انسی بولوب

اوتدی (آپریل باشندا لاهورده، آوغوست باشندا آلله آبادده). بو قونفرانسلاردا مسلمانلار اوز پروگراملارینی یه گیدن قطعی صو-رتده تصدیق ایتدیلر. مسلمانلار بلن سویله شوب اونلارنی هندو-لرگه قارشو وضعیتلرندن واز کیچمه که کوندریمه که اوچون غانندی 4 نچی آپریلده لاهورگه کیلدی. خصوصی بر مشورت مجلسی چاقیریلدی. هند غازیتمالارینک «هندستان تاریخنده مثالی بولماغان بویوک بر مشورت» دیب آنادیقلازی بو مجلسگه هندوله طرفندن غانندی، هندستان قونفرسی رئیسسی / واللا-خاچهای پاتل (Wallahabhai Patel) وه هندستان قونفرسی اجرائیه قومیتهسی رئیسسی ژانمالال باژاژ («Jamnalal Bajaj»), مسلمانلار طرفندن ایسه شاعر محمد اقبال، محمد شافی، محمد اسماعیل خان وه مولانا شافی داودی لر اشتراک ایتکهن ایدیلر. فقط بو مشورته اتفاق حاصل بولادی؛ ایکی طرفده اوز فکرنده اصرار ایتدی. مشورتک سوگنده مسلمان وکیللرینک اوز فکر-لرندن قایتماسلغینی کورگه غانندی «بوتون هندستان مسلمان-لرینک بر آغزدان أفاده ایتکهن آرزوسینی گنه حسابغا آلادرغانینی» سویله دی. غانندی نک بو سوزلاری هندستان قونفرسیغا اشتراک ایتد-درگهن وه عموم هندستان مسلمانلاری پروغرامیغا قارشو کورونوب یورگهن بر نیچه مسلمان وکیللرینک بارلیغا اساسلانغان ایدی. بو مسلمان وکیللری توغریسنده هندستان مسلمانلاری «اونلارنک کیم طرفندن سایلانغانلقلاری معلوم ایمهس» دیدرلر.

قونفره چی مسلمانلار 18 نچی آپریلده لوکناو (Luknow) ه اوز لیده رله ری بولغان علی امام رئیسگی آستندا آپریچا توپلانیدیلار وه «متحد بولونماس هندستان ملتی یاراتو نامیغا» هندو-مسلمان برلگینی یاقلاب قرار چقاردیلار. لکن اونلارنک آرزولاری مسلمان کویچیلگی تامامتدان نیگله نمه ی قالدی.

مسلمانلارنک آرزاق مقصدی («Pia desideria»), هندستان

پارلاماندا اوزله ريگه معين مقدار بير طلبى ايله گنه قالمايدير. هندو-
 لهرگه هندستاني اينگلته رده دن آجراتوب آلاق ميسر بولسا، مسلمان-
 نلار باشقا بر پروگرام بله ن چيقادرلار. بو ميل آوغوستده آله آبادده
 بولغان سوگفي قونفرده يوقايريدا هيتلگه ن محمد اقبال تامايدان
 تفسير ايتلگه ن بو هندستان مسلمانلارى پروگرامى بله ن تائيشماق
 «ياش تورکستان» او قوچيلاريني قيزيقترسا كيرهك. محمد اقبال
 ديدركه:

«— ممكنه بز هندستان مسلمانلارى، برتانيا ايمپريومى
 (بويوك برتانيا دولتى) داخنده مختار ولايات حالنده ياشاب تور-
 مه كنى ايستهر ايدك. اگر وضعت بزنى برتانيا ايمپريومى خارجنده
 قالديرارسا، بز مستقل مسلمان دولتى حالنده ياشاماقتى ايسته يمز.
 بو بيرده شونى قيد ايتهمز، كه هندستان مسلمانلارى اوچون
 بو «مجموريت» هند ملتچيله رينك «پورنه سوواراژ» (Purna)،
 «Swaraj»، يعنى هندستانك اينگلته رده دن تاماميله آيريليشى حقنده-
 غى پروگراملارى ايشكه كيچيريلگه ن تقديرده حاصل بولادر. محمد
 اقبال اوز افاده سنده دوام ايتهرهك:

«— بزيم اوچون شمال-غربى هندستانده بر مسلمان دولتى
 قورماق لازم؛ چونكه هندولر ايله مسلمانلار آراسنداغى آگلا-
 شماسلىقتى بر طرف ايتمهك اوچون باشقا يول يوقدر. بزك مسلمان
 دولتمز ايكي يوز ميگ مربع كيلومتر و قدر بر كيگليگه وه
 تقريباً فرانسه قدر (يعنى 40 ميليوندان آرتقراق) نفوسگه ايگه
 بولادر» ديدر.

محمد اقبال بو نطقنده «مستقل هندستان مسلمان دولتى» نك
 كيله چه كده گى چيگه ره له رينى آنق قليب كورسه تمه يدى. لکن
 ديگر منبعله رده ن پله مز كه بو چيگه ره: سيملا ده له ي-بارودا شهر-
 له رى اوستندن اوتهدر. بو صورته كاشمير، پنجاب وه راز پوتانا
 مسلمان دولتينك چيگه ره سي ايچنده قالادر.

خریطةغا باقساگز، لایحهسی توزولگهن بو هندستان مسلمان دولتینک توغریدهن توغری آفغانستان وه بلوچستان بلهن چیگهره- له نیب، بونلار واسطه سیله ایران، عربستان وه تورکیه که بی اسلام مملکتلهری ایله بیرلهشکه نینی کوره جه کسگز.

هندستان مسلمانلارینک بو پروگرامی، هندولهرنک اعتراضینی موجب بولمای قالمادی. لاهورده چیقادرغان «بانده ماتارام» ("Bande Mataram") نام هندو غازی تاسی شدتلی پروتستو ایدهره که «هندولهر هندستاننک برلگینی بوزغوجی بو «چیرکین فکر» (idée néfaste) که قارشو ههم تورلی چاره لهری بلهن کوره شه- جه کله» دیدی.

ذیمه که، هندولهر ایله مسلمانلارنک بربرلهریله کیلیشه آلمان- سلقلاری لوندون قونفره سندهن ایلگهری یاق معلوم بولغان ایدی؛ غانندی نك اوزی ده مسلمانلارنک اصغری طلبلهرینی وه اعظمی پرو- غراملارینی جوده یاخشی ییله ایدی. بونگچون غانندی نك لوندون قونفره سی وقتنده مسلمانلارنی قای بر تورلی حه دس (مانوره) بلهن یویاتماق وه قاندریماق اوچون قوللانغان تدبیرلهرینک بر نتیجه بیرمه یدر که تلگی باشداناق آشکار ایدی. ایش بوندای بولغاندان سوک، غانندی وه باشقا هند وکیللهرینک لوندون قونفره سیغا کیلیشه- رنده نیمه معنا بار ایدی؛ عجا بوتون جهان قارشوسندا، هندستانده یاشاوجی ملتلهرنک اوز آرا هیچ کیلیشه آلمایدرغانلقلارینی تصدیق ایتمه که اوچون گنه می؟... خلاصه، بو سوگنی اینگلته ره- هندستان قونفره سی قانداق نتیجه پیریب تارقالدی؟

قونفره نك نتیجه سر تارقالغانیدان قطع نظر، هندولهر ایله مسلمان وه باشقا اقلیتلهر آراسندا آشکار بولغان کیلیشه آلماسلق اینگلته ره نك قولینا قولی بر قورال بولوب چقدی. چونکه عموم هندستان اهالیسینک یوزده 45 ینی تشکیل ایته درگن مسلمانلار وه اقلیتلهرنک هندولهر که قارشو ناراضیلیغا اساسله نوب، اینگلته ره

حکومتي هندلی ملتچیلهرله داها، موفقیتلی صورتده گورهش یور-
گوزه آلادر.

بز یاقین فرصتده اینگلیزله ایله هندلی ملتچیلهر (سواراژلار)
آراسنداغنه ایمهس، بلکه، مع التأسف «سواراژ» لار ایله مسلمان-
لار آراسنداده یه گیدهن مجادله باشلانغانیغا شاهد بولا جاقمز.
منصور.

* * *

یاپون-ختای اختلافی

«یاش تورگستان» نك اولگی سانندا درج ایتدیگمز ماججوریا
داغی یاپون-ختای اختلافی ههلی همه تامامیله بر طرف قیلینادی.
بو مسئله نی حل ایتمهك مقصدیله جمعیت اقوام شوراسینك 16 پیچی
نوبابردهن 10 پیچی دیکابریگه قدر یاریسدا فوق العاده ییغلیشی بولدی.
یاپون قوشونلارینك ممکن قادار تیز ماججوریا دان چقاریلیب جنوبی
ماججوریا تیدمر یولی بویغا چیکیلیشله ری همه ایکی طرفنك ده (ختای
وه یاپون) وضعیتنك آغرا لاشوب کیتمه سلگی اوچون بوتون چاره لار
نی قوللانیشی توغریسنده بر آغزدان قرار چقاریلیدی. یاپون وه ختای
مرخصلاری ایسه بو قرارغا اوز حکومتلهری طرفندن یورگوزلوب
تورگن سیاست نقطه نظرندن معنا بیریب، قرارنك کوچینی که مه یتوب
قوبدیلار.

باشدا ختای مرخصی جمعیت اقوام شوراسینك قرارنده یاپون
قوشونلارینك ماججوریا ده اشغال ایتدکله ری بیرلهردهن چیکیلیشله ری
مدیننك آنق قیلیب کورسه تیلو وینی طلب ایتکن ایدی. فقط یاپون
مرخصینك بوگما قارشو چیقیشی نتیجه سنده وقیله قبول ایتلگن ختای
مرخصینك طلبی رد ایتیلدی. دیگر طرفدن ختای مرخصینك پروتستو-
سیگه کوره یاپونلارنك ماججوریا داغی ختای چه تله ریگه قارشو مجادله

ایتمهك اوچون طلب ایتدیگی حقوق هم جمعیت اقوام شوراسی طرفندن قبول قیلینمادی.

یاپونلار جمعیت اقوام شوراسینك «هر ایک طرفنك ده وضعیتنك آغراشوب کیتمهسلگی اوچون بوتون چاره لارنی قوللانیسی لازم» دیگهن تکلیفینی، اوزلارینك (یاپونلارنك) ختای چه ته له ریگه قارشو کوره شوله ریگه مانع بولماس مفهومی آگلاغانلقلارینی بیلدیر دیلر.

بوگا جواباً ختای مرخصی دوقتور «شبتسه» (Sze) مانجوریا داغی چه ته له حرکتینك یاپون عسکرله ری طرفندن ختای توپراغینك حقسن اشغال ایتلیشی نتیجه سنده باشلانغانغینی آگلاتوب، یاپونلارنك چه ته له ریگه قارشو کوره شمهك نیتنده ایکه نلگی جمعیت اقوام شوراسی نامانندان بر آغزدان قبول ایتلگهن قرارغا قارشو دیب بیلدیردی...

مانجوریا دالالارندا اوج آیدان ییری انسان قانی توکوله کده در. اهایسی، بوتون دنیاده موجود انسانلارنك آلتیدا برینی تشکیل ایتکهن بختسز بویوک ختای، ایچکی بوزغونلقلار نتیجه سنده پارچالانوب، کیچیک، فقط ملی برلك هم ته خنیک جهته دن کوچلی بولغان قومشوسی یاپونیا طرفندن ملی حورلق کورمهك مجبوریتنده در.

ختای فاجعه سی جهاننك کوچلی دولتله ری نزدنده بی طرف حقانیت آقتاروچی «کوچسز خلقلار» (کیچیک ملتله ر) اوچون ده بر عبرت درسیدر.

بونیکله بز بی طرف حقانیتنك بوتونلای یوق ایکه نلگینی سویله - مه کیچی ایمه سمز. بالغز، اوز ملی حقوقینی قازانماق اوچون هر ملتینك اوزی قورالانیسی هر قاندای بهاغه بولسادا، اوز ایچکی ملی برلگینی یاراتیشی لازم دیگهن فکریمزنی تأکید ایتمه کچیمز.

یاپون-ختای اختلافیغا وه اونك سیاسی عبرت درسی بولورلق نتیجه له ریگه دائر «باش تورکستان» نك کیله چهك ساننده آیریجا مقاله نشر ایتله جه کدر.

شھیدلەر ۋە ۋەزگە

ایشلەگەن قاوار بۇق تەنە گۈنى كۈمۈب ،
اوت كېيىپ قەمقۇزىل قانگۈنى تۈكۈب ،
چۈرۈمەس ئەمەللەر اوروغى ايكداڭ
ھەر قارىشىغا بو كۈب اولوغ يورتك!

مردلقنك تمثالى شانلى شھيدلەر ،
يوليمز ايزيگۇردر اى اير ييگىتلەر ،
قلدېچ ، توبلار ايله ايكيلمەس باشلار ،
بو شان بايراغيمز سەنگ آماليگ!

بۇزنگ ايمانيمز اصلا يىلماس ،
بو ايرلەر ايمدسز ، بدبين دە ايمەس ،
بۇ بار ايكەن يورتنە اوزگەلەر قالماس ،
ھەدفيمز سەنگ اولوغ آماليگ!

كتابى ، تومارى استقلالى ييگىت ،
ھىزچە باسقىنلارنگ قالقانى شھيد ،
او آلتون آلتايغا كومولگەن ييگىت
كەبەمىزدر اوتلەر فيشقيرغان قىرئ!

استانبول — 1929.

ايلتەر.

* * *

تۈركىستان خېرلەرى

I — قولخوزچىلار آراسىدا: «پراودا ووستوكا» 25 سەتەبىر
نسخەسندە كەرمىنە اطرافىداكى قولخوزچىلار آراسىدا غروپچىلىق
تارتىشما لارىنك كوچە يگەننى يازادى. بعضى قولخوزچىلار بۇرۇر.

لەرى اوستىندەن «فلان قولخوزچى ساويت حكومتىگە قارشودوشما-
نلق يورگىزمە كەدە» دىب فرقه وه حكومت مؤسسەلەرگە شكائەتلەر
كوندەرمە كەدە ايمشلەر. نىسجەدە رايون فرقه وه ادارە باشلوقلارى
«عيبلىلەرنى» توتوب كۆب قىناغانلار. مثلاً سۇراغ وقتندە عىدار-
لاردان تىوشلى جاواب آلساق اوسچون اولارنى اورۇب قىناغانلار
وه ماشىنە ايله اىچلەرگە بر چىلەك (قوغا)دەن سو قوبىنانلار...

بو ايش تىكشىرىلەر كەن كەرمىنە فرقه وه حكومت دائرەلەرنە
«موشتومزورلەر» حر كىتىك چوقور ايلدىزلەگەنى معلوم بولادىر...
13 نچى اوقتوبردا كەرمىنە عالی محكمەسى، ايشنى تىكشىر-
كەندەن سوڭ، توبەندەگى حكمنى چىقارمىشدر:

«خازارى» قىشلاق فرقه باش كاتىبى بابائىراد يعقوب اوغلى،
بورونقى امىر مامورلەرنەن شايىمقول جبار اوغلى، «موشتومزور»
قابىل صابر اوغلى وه كەرمىنە مىلىس باشلوغى بر ناتار ساوداكار
بالاسى كشاف صلاح الدين لار آتىب اولدىر بىلىشكە؛

تىشا قىلىچ اوغلى ايله مولان غفار اوغلى لارى اون يىلدىن
قاماققا؛ رايون فرقه باش كاتىبى عثمان عىبدالله اوغلى آلتى يىل
قاماققا؛ همزە آتمىراد اوغلى ايله بىبەر غىب الله اوغلى لارى بىش
يىل قاماققا؛ نعمان انصرى تورت يىل قاماققا؛ گاداي بىردى اوغلى
بر يارىم يىل قاماققا؛ محسین ستار اوغلى وه كرىم رفيع اوغلى لارى
آلتى آيلىق مجبورى ايش جزاسىغا، حكم ايتلمشەردىر.

2 — سىياسى اولدىرىش. توركستان غازىتالارى مملكتىك ھەر
طرفىدە صنفى دوشمانلار تاماندىن حكومت وه فرقه خادەملارنىك
اولدىرىلمە كەدە بولغانلارنى يازماقدالار. سوڭ وقتلەردە پورتىزنىك
قازاخستان قىسمندە، قولخوز سىياسىنى يورگىزىشكە كۆب غىرت
كورسەتكەن موسرەب اوغلى مىرامباي دىگەن بىرىنى «صنفى
دوشمانلار» اورۇب اولدىرگەنلەر. («اگبە كىچى قازاق» 6 نچى
اوقتوبر).

3 - فرقه اعضا لاری آراسندا سوادسزلق. «پراودا ووستوكا» غازيتاسی 4 نچی اوقتوبر نسخه سنده گی باش مقاله سنده اورتا آسیا قومونست فرقه له رینك احوال روحیه سنده ن بحث ایتهرکن فرقه اعضا لاری آراسندا غی سوادسزلقدان کوب شکایت ایتهدر. غازیتانك ئه یتیشیگه کوره، فرقه اعضا لاری نك تورته ن بری (25% ی) اوقو وه یازونی بیامه یدرله ز. قارا قالپاق ولایتنده ایسه فرقه لیلهرنك یارمیسى سوادسز ایملهر. غازیتا «ایشنك اُگ یا مانى شو، که 3 حتی 5 ییلدان بری فرقه ده یورگهن قومونستلهر سوادسزلقلارینی یوقایتیشغا هیچ اهمیت بیرمه - که نلهر» دیدر.

4 - قارا قالپاق ولایتنده: اورتا آسیا بیوروسی 10 نچی سه تابرده قارا قالپاق مختار ولایتی فرقه سینك حرکتی حقنده مخصوص قرار چیقارغان. او قراردا فرقه نك عمومیتله فرقه باش چیزییغنی باخشی آکلاب توغرو سیاست یورگیزگه نیی تصدیق ایتکه ندن سوگ، آز-مازدا اوتکه زیلگهن خطا لاریدان سویله نگهن. مثلا فرقه اعضا لاری نك یوزده ن 45 ینك سوادسزلقى، قولخوز تشکیلاتلهر نك تیوشلی درجه ده توغرو یولغا قویولماغانلى، هوشتموزورلارغا قارشو هجومك کوچسزلىگی، فرقه اعضا لاری نك باى، ملالار تاثیرگه بیرلیب کیته تورگه نلکلهری، ولایت اداره له رینك بیرلیله شتريله آلمانلى وه سائره ... («پراودا ووستوكا» 28 سه تابر).

5 - قیرغیزستان مختار جمهوریتنده. اورتا آسیا بیوروسی قیرغیز-ستان فرقه باش کاتبی شاهرای ایله میخائیلوف دیگه نلهرنك معروضه-لهرینی نیگلهدیکدن سوگرا، 23 نچی سه تابرده چیقارغان مخصوص قارارندا قیرغیزستان قومونست فرقه سینك قازانغان یوتوقلارینی وه قوللانغان حرکتلهرینی تصدیق ایتب، اوتکیزگن که میچیلکلهری اوستنده هم توختاغان. بو که میچیلکلهرده ن آنجاق توبه نده گیلهرنی گنه کورسه تیب اوتهمز: فرقه اعضا لاری نك یارمیسى

(% 50 ى) نك سوادسزلفى ، باى مانا پلارغا قارشو صنفى كوره شتك
 پتته رلك درجه ده يوروتولمه گه نلگى ، قولخوز لارداغى دولت مال-
 ملكيگه نظر سالماى خراب قىلىپ يوبارپش ؛ كوچه به لهر آراسندا
 طائفه باشلوقلارى تائىرينك آزالماغانلىقى ، فرقه اعضا لارينك صنفى
 دو شما نلار ايله ياقين مناسبتده ايكه نلكلهرى ، ادااره لهرنك بير ليله-
 شتريله آلماغانلىقى وه سائره ...

استانبولده باشلانمىچ
 مکتبىنى برنجىلىك بلهن
 بتيريب ، « توركستان تورك
 ياشلار بيرلگى » نك آلتون
 ساعت ساوغاسىنى قازانغان
 وه آلى آيدا كه مان-غىج-
 جهك چاليشنى اورگه نكهن

توركستانلى كيچىك خيريه

باشقارما : اورتا آسيا بيوروسىنك قازاقالپاق ولايتى ايله قير-
 غيزستان فرقه لهرى - حر كئله رىنى « كوتهرىب » ماقتاغان قارار لارى ،
 توركستان ليله رنك « قوينومغا قولگ ساليب كوتهرگه نك قورسون »
 ديگه نلهرىگه اوخشامايدرمى ؟

6 - اون كيشىگه بر قاشىق . توركستاننك قازاغستان بولومنداكى
 قارغانداى تاش كومورى حقمده بولشه ويكله رنك باقىرىب-چاقىرىب
 يورگه نلگى « ياش توركستان » او قوچىلارينا معلومدر . مخصوص

تیمیر یول وہ ہەر تورلو صنایع بیرلهری آرقالی قاراغاندی نی بر
 تورکستانده گنه ایمهس ، بوتون ساویتلار مملکتنده گی ائک مهم «ایش-
 چیلهر فابریقاسی» غا ئه یله نتر که نلگی حقتده یازیلغان بر کوب مقاله-
 لهر وه چیقاریلغان قارارلار ساویت غازیتالارینک بیتلهرینی تولدیر-
 گنه ایدی. قاراگزچی ، شو قاراغاندی دا نیمه لهر بولوب توروبدر.
 قازاغستان حکومتی باشلوغی عیسی اوغلی اوراز اوقتوبرنک 22
 سنده ، قاراغاندی ایشچیلهرینک عمومی بیخیلیشندا سویله گنه نطقنده
 «قاراغاندی دا که مچیلک کوب» دیب توبه نده کیلهرنی ئه یته کن:
 «قاراغاندیلی یولداشلار ، سیزلهر بیر کاو لاب کومور چیقارو پلانینی
 (جوسپارینی) اوروندای آلمادیگز لار». بو ، ایشچیلهر که مچیلگی .
 حکومتک که مچیلگی ایسه ، عیسی اوغلی اوراز سوزیگه کوره ،
 شونلهردر: «بنا سالو آداره سینک مدیری تصدیق ایتلگنه پلانک
 یوزده 42 سی به جهریلدی دیگنه ایدی. حالبو که پلانک ایمهس ،
 آقچانک یوزده 42 سینی صرف ایتکهن ایکهن. بنا سالیش پلانی
 ایسه آنجاق یوزده 10-15 گنه به جهریلگنه. 800 ایشچی عائله سی
 کینز اولهرده یاشایدرلار... اوی یوقلغندان نه ایشچیلهر وه نه ده
 متخصصلهر کیله ییله درلهر. قاراغاندی هم اونک اطرافندا گی 18
 میگ ایشچی عائله سی اوچون حسته خانه ، داروخانه ، کیر یووادر-
 غان بیرلهر ، مونچه (حمام) یوق. مکتب آز ، درسکلهر بیتمه یدر...
 بار اولهر افلاس. ایشچیلهر اوزلهریگه تیوشلی یمه که نهرسه لهرینی
 تولوق آلالما یدرلار... آشخانه لهرده حال په که یامان ؛ مثلا ههر کون
 400 کیشی آشایدرغان 9 نچی سان آشخانه ده باری-یوغی 40
 (قیرق!) گنه قاشیق بار...»

اون کیشیگه بر قاشیق! بو ، بوتون دنیا ملتله رینی بختلی ایتهمز
 دیدر گنه موسقوا بولشه ویکلهرینک عملده یوزگیزیب تورگنه ملی
 سیاستینک سیماسی ایمه سمی ؟
 7 - آرقاسی کیسیلمه گنه سورگونلهر. (تورکستان چیکهره-)

سندن آلتغان مکتوبدهن) شو ییل آوغوست سو گلارندا تاشکند وه
 نامانگان اطرافنداگی قیشلاقلاردان ساویت حکومتی ایکی میگذه
 آشیق عائله نی بر نیچه کون ایچنده توپلاب واغونلارغا تولدوروب
 آلوب کیتدی... مسؤل ایشده بولغان بر قومونیستک سویله شیگه
 کوره، اوز یورتندن هاییدالغان بو پایاقیش تورکستان دهقان
 عائله لهری اوقراینانک خه رلینسکی رایوتداگی بالنازاروفقا شهری
 تیوره گنده وه باشقا میرلرده قورولغان «ساوخوزلار» (ساویت
 خوجاقلاری) ندا ایشله تیلمه کسه لهر.

آتیب اولدیریلشگه حکم ایتلگه نله ر!

قازاغستانک قارماقچی اطرافدا «له نین» نامیغا قورولغان
 قولخوز باشلوقی خان، بولشه ویک بیرجیگه ی نک اولدیریلشی
 مناسبتیله ساویت محکمه سی: 1 — غازی توقاناس اوغلی، 2 —
 ایسه نیک نورپه یس اوغلی، 3 — شایینی ساری بای اوغلی، 4 —
 بورانبای قالدی بیک اوغلی، 5 — ابراهیم توقاناس اوغلی، 6 —
 اوتوزبای قودای بیرگن اوغلی لارینی آتیب اولدیریشگه؛ اونلار-
 دان باشقا 10 کیشینی سکز ییلدان قاماققا، 2 کیشینی تورکستان
 توپراغیدان 8 ییل سورگونگه، 2 کیشینی 3 ییلدان قاماققا، اوچ
 کیشینی ایکی ییلدان قاماققا حکم ایتکن.

عالم خان اورومبته اوغلی هم آسانخان اسحاق اوغلی دیگن
 قوموموللارنی اولدیریشده عیبه له نتیجه سنده، قارماقچی غا قارایدن-
 غان «قارا قوم» دا، کوچه به لهدن ابراهیم محمد اوغلی ایله کیگ
 فعل عمر اوغلی لاری محکمه گه بیرلیب، محمد اوغلی آتیب
 اولدیریلشگه، عمر اوغلی ایسه 6 ییل قاماققا حکم ایتلگه نله ر.
 («اگبه کچی قازاق» 9 نچی اوقتوبر)

« انجمن سعادت بوخارا وه تورکستان »

پشاوردهن، شوشهرده شو ییلنک اوقتوبرندان باشلاب «انجمن سعادت بوخارا وه تورکستان» نامندا بر جمعیتنک قورولغانلیغی، باشقارمازغا ییلدیر یله در. بو جمعیتنک مقصد لاری:

- 1 — بوخارا وه تورکستانک قور تولوشی اوچون کوره شمهک،
- 2 — بوخارا وه تورکستاندان کیلگن مهاجرلارنک اقتضا-دی، ملی، سیاسی، مذهبی منفعتلهرینی مدافعه ایتمهک وه
- 3 — تعلیم اسلامنک یولینغا موافق بولغان مساوات وه برادر-لکنی نشر ایتمهک، بولشه ویزم ضررینغا وه آنک نابود بولوشینغا حرکت ایتمه کدر.

باشقارمادان:

پشاورده محترم مولوی حبیب الرحمن افندیگه ،

24 نچی نو یابرده یازغان مکتوبگرنی آلدق. فقط اونیکله بیرگه یوللادیفگیز «دستور اساسی» کیلمه دی. مذکور «دستور-اساسی» نی تعهدلی مکتوب ایچنده اوزیگیزگه معلوم باشقارماز آدره سیغا کونده رمه گزنی اوتونه مز.

*

توزه تیش: «باش تورکستان» نك 24 نچی سانی، 26 نچی بیت، 21 نچی قاتارداغی جمله نك توغروسی، «1926 نچی ییلی بو مقدار بر میلیارد 964 میلیون یاردغا چیقدی» در. عینی صحیفه نك سوگ قاتارداغی کیچیک خرفله ر بله ن باسیلغان جمله نك توغروسی ایسه شوندا یدر: «بر یاردنک اوزونلیغی 1 1/4 آر شین دهن آزغنه آرتقدر.»

باشقارما .

اوتونچ

أمنه خانم سیرتلا نووا، 1922 نچی میلندا ولادیواستوک شهر-
نده بولغان آناسی ماہپرواز شیخ علی خانمنی ایزلہ پدر. ماہپرواز
خانمنک بو کونلہ رده قایدا ایکه نلگینی یلہ درگن کیشیلہ رده ن
مذکورہ نك آدرہ سینی «باش تورکستان» باشقارماسیغا یلدیریلیشی
اوتونولہ در.

Yach Turkestan

Décembre 1931

(Le jeune Turkestan)

No. 25

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokai-Oghly**

يوليمزغا توغرى كىلگەن بوتون يازولار اوچون مجموعه مزنگ بىتلەرى
آچىقدىر . باسايماغان يازولار قايتارىلماس .

آبونه شرطلەرى :

يىللىغى 4 دولار ، آلتى آيلغى 21/4 دولار ، اوچ آيلغى 11/2 دولار

سايغىلى اوچوچيلار يىزغا

سايغىلى اوچوچيلار يىزنگ مادي وه معنوي مظاهر تلهرى آرقاسىندا
چىقىب تورگەن « ياش توركستان » ، سوڭ آبلار پول جەتتەن كوب
آغىرلىقلار قارشوسىندا توروبدىر . اونچون 21 مچى ساندان باشلاب آبونه
شرطلەرىنى اوزگەرتىش مجبوريتى توغمشدى . باشقارما يىزنگ مالى جەقى
شونداي آغىر بر وضعيتتە ايگەن « يەڭى توركستان » نك قاپاتىلىشى
« ياش توركستان » وظيفەسىنى بورونفيدان كوب آرتدىروب قويدى .
بو اولوغ وظيفەنى بەجەرىش اوچون اڭ بويوك شرط مجموعه مزنگ
جىمىنى كىڭە يترىشدر . بو يولدا سايغىلى اوچوچيلار يىزنگ يارده ملىرىنى
كوتەمز . باشقارما .

مجموعه مزگە تيوشلى ھەر تورلى يوللانمىلار اوچون آدرەس :

Moustapha Tchokai-Oghly

48bis rue Parmentier

Nogent s. Marne (Seine)

France